

250/RDT

RUDOLF
MEDEK

PLUKOVNÍK ŠVEC

NAKLADATEL JOS. R. VILÍMEK, PRAHA

Rudolf Medek

PLUKOVNÍK ŠVEC

Drama o třech dějstvích

DRUHÉ VYDÁNÍ

1928

Nakladatel Jos. R. Vilímek

v Praze

Copyright 1928
by Fr. Khol of Centrum,
Prague.

Provozovací právo této hry pro všechny státy a řeči světa, jakož i všechna ostatní práva, zvláště překladu, zfilmování atd., zadává jediné divadelní zastupitelství CENTRUM, Ing. Fr. Khol v Praze VII. Nad Štolou číslo 6, jemuž jest každé provozování předem ohlásiti. Nedovolené provozování stihá se soudně.

OSOBY I. DĚJSTVÍ
(PENZA.)

PORUČÍK ŠVEC
PORUČÍK KALUŽA
PRAPORČÍK TROJAN
JANDA
MARTYŠKA
PAN KÓDL
PRVNÍ
DRUHÝ
TŘETÍ
DALŠÍ
JINÝ
VOJÁK — SLOVÁK }
GENERÁL, velitel I. československé divise }
JEHO NÁČELNÍK ŠTÁBU }
PRVNÍ RUSKÝ ŽELEZNIČÁŘ }
DRUHÝ RUSKÝ ŽELEZNIČÁŘ }
PRVNÍ »MĚŠOČNÍK« }
DRUHÝ »MĚŠOČNÍK« }
PRVNÍ DELEGÁT }
DRUHÝ DELEGÁT } sovětu v Penze
SOVĚTSKÝ DOPRAVNÍ KOMISAŘ
ŽELEZNIČNÍ ÚŘEDNÍK

*Českoslovenští vojáci.
Ruští železničáři a zřízenci.
»Měšočníci.«*

OSOBY II. DĚJSTVÍ
(KAZAŇ.)

PLUKOVNÍK ŠVEC
MAJOR KALUŽA
PORUČÍK TROJAN
JANDA
MARTYŠKA
PAN KÓDL
PRVNÍ VOJÁK
DRUHÝ VOJÁK
PRVNÍ VOJÁK — POSEL
DRUHÝ VOJÁK — POSEL
TŘETÍ VOJÁK — POSEL SLOVÁČEK
STAROSTA MĚSTA KAZANĚ
ČLEN VŠERUSKÉHO ÚSTAVODÁRNÉHO
SHROMÁŽDĚNÍ
PRVNÍ DŮSTOJNÍK KAZAŇSKÉHO ŠTÁBU
DRUHÝ DŮSTOJNÍK KAZAŇSKÉHO
ŠTÁBU
JURODIVÝ
KAPITÁN »KARAMZINU«

*Českoslovenští dobrovolníci.
Kazaňští běženci.
Lidé v přístavu. Lodníci.*

OSOBY III. DĚJSTVÍ
(AKSAKOVO.)

PLUKOVNÍK ŠVEC
MAJOR KALUŽA
PORUČÍK TROJAN
JANDA
MARTYŠKA
PAN KÓDL
PRVNÍ
DRUHÝ
TŘETÍ
ČTVRTÝ
PÁTÝ
ŠESTÝ
SEDMÝ
OSMÝ
PALUSKA
JURAJČÍK
RUSKÝ ŽELEZNIČÁŘ

} československý dobrovolník.

*Děje se v ruském Povolží,
v máji, počátkem září
a v říjnu 1918.*

DĚJSTVÍ PRVNÍ

(PENZA.)

Velká úřední místnost dopravního komisaře v nádražní budově v Penze. Vysokými okny je viděti v dálce na návrší město »bílou Penzu«, věže a báně soboru, zvonice, empirové úřední budovy bývalého gubernátorství. Při stěnách místnosti obvyklé zařízení, telegrafní přístroje, telefony. Je časné ráno koncem května. Dosud chladno. Sovětští železniční úředníci a zřízenci mají zimní čapky s pěticípou hvězdou namísto starých carských kokard. Sedí někteří u telegrafních přístrojů, jiní u stolu, a pracují.

KOMISAŘ *dopravní neklidně přechází místnosti*
Vstoupí železniční ÚŘEDNÍK.

KOMISAŘ: Přijeli?

ÚŘEDNÍK: Vlak vjíždí právě do stanice,
soudruhu komisaři.

KOMISAŘ: Kdo je na peroně? Petrov?

ÚŘEDNÍK: Petrov, soudruhu komisaři.

KOMISAŘ: Petrov je ovšem hlupák. Každý
Petrov, kterého jsem poznal, byl hlupák.

A zde nelze dělat hlouposti.

ÚŘEDNÍK: Rozkážete, soudruhu?

KOMISAŘ: Zatím nic. — A co ti tam?

ÚŘEDNÍK: Koho míníte, soudruhu?

KOMISAŘ: Nu, ti — s běločervenými stuž-

kami. Nechápvavý! Člověk aby stále jen řval na plnou hubu.

ÚŘEDNÍK: Čechoslováci? Jsou klidní — zdá se...

KOMISAŘ: Zdá se... Nejhorší je právě, co se zdá. Jsou klidni... hm...

ÚŘEDNÍK: Jste nervosní, soudruhu.

KOMISAŘ: Mlčet! A vy jste drzý. Jako každý menševik.

ÚŘEDNÍK (*pokrčí rameny; po chvíli*): Přišel jsem pro rozkazy, soudruhu!

KOMISAŘ (*mávrne rukou*): Všichni s nimi tajně sympatisujete. Vy — i esseři. Čert aby vás vzal! Kdoví, jaké naděje v ně neskládáte.

ÚŘEDNÍK: Myslím, soudruhu, že sovět do nich vkládá naděje nemalé. Vyzval je přece, aby vstoupili do rudé armády. A mnozí už vstoupili.

KOMISAŘ: Mnozí? Kdybyste nemluvil hlouposti. A netropil si bláznů. Nařizují vám..

ÚŘEDNÍK: K vašim službám, soudruhu...

KOMISAŘ: Nařizují vám, okamžitě přivést ke mně náčelníka vlaku s pancéřovými automobily. Co tam dělá, u čerta, Petrov?

ÚŘEDNÍK: Běžím, soudruhu.

KOMISAŘ: Běžte! Cvalem! Vlak přece musí být už chvíli ve stanici. (*K telefonu,*

zvoni, telefonuje.) Haló, komisař dopravy Kostomarov. Sovět? Kurajev? Vlak s pancéřovými automobily...

(Při »Haló« vstoupí poručík KALUŽA se dvěma československými vojáky v plné zbroji. Všichni v místnosti ztrnou v údivu. Také úředník zůstane stát přede dveřmi.)

KALUŽA (*Slezan, mluví úsečně*): Vlak s pancéřovými automobily — hlaste to, prosím, do sovětu, továryši — je v rukách našich.

KOMISAŘ (*upustí sluchátko*).

KALUŽA: V rukách Čechoslováků. Jen to hlaste, továryši!

KOMISAŘ: Čeho se to odvažujete? A co ti ozbrojení vojáci?

KALUŽA (*lhostejně*): Odvažujeme se!

PRVNÍ VOJÁK (*čsl.*): Už toho máme všeho tákhle. (*Gesto.*) Továryši!

DRUHÝ VOJÁK: Tak mne pojďte odzbrojit. Máte přece rozkaz Trockého. Každého Čechoslováka ihned odzbrojit a zprotiví-li se, na místě zastřelit. Protivím se.

(Zvoni telefon.)

KALUŽA: Volá vás sovět, továryši. Nu tak, hlaste přece, že pancéřový vlak je v rukách Čechoslováků!

KOMISAŘ: Kdo dal k tomu rozkaz?

KALUŽA: Poručík Švec.

KOMISAŘ (*ironicky*): Neznám nijakého takového poručíka.

PRVNÍ VOJÁK: Tak ho poznáte, továryši.

KOMISAŘ (*chvějící se rukou bere trubku telefonní, pohnutým hlasem*): Ano... Komisař dopravy Kostomarov... Nemohu za to, soudruhu... Prosím za prominutí... Áno, přerušili... Kdo? Nu... jak vám to říci, soudruhu? Důstojník. Jejich důstojník... To jest, jejich, ano, Čechoslovák... Tak jest. Ozbrojený. A dva vojáci. Také ozbrojení. Kde vzali zbraně? Nevím, soudruhu... Horší je... horší je však... že...

KALUŽA: Čas kvapí, továryši. Tohle jsou všechno zdlouhavé ruské historie. Marš! (*Odstrčí poděšeného komisaře, který se zhroutí na křeslo a zakryje hlavu v rukách. Telefonuje.*) Haló! Zde poručík Kaluža. Čechoslovák, ano! Oznamuji vám, že vlak s pancéřovými automobily, který právě přijel na stanici Penza, římská dvě, byl ihned obsazen našimi vojáky. Nikdo nebyl zabit, nikdo nebyl raněn. Posádka vlaku se vzdala. Ano — bez výstřelu. Jinak je vše v nejlepším pořádku. — Prosím, abyste se mnou mluvil zdvořileji, občane Kurajeve...

PRVNÍ VOJÁK: Nezdržuj se s ním, bratře poručíku.

DRUHÝ VOJÁK: I jen ať jim to řekne. Už dávno se s nimi mělo jinak mluvit a ne stále jim lézt do zadnice.

KALUŽA (*do telefonu*): Moji vojáci, s nimiž jste měl včera čest si pohovořit, tak říkajíc od srdce, soudruhu Kurajeve, jsou již netrpěliví. Rádi bychom totiž v klidu odcestovali z Penzy na východ. To jest asi vše, co vám mohu zatím říci. Vy víte sám nejlépe, proč sem ty pancéřové automobily přijely. Co, prosím? — Že jely do Samary? — Proti atamanu Dutovi? — Nebudeme se o tom přiti v telefonu, soudruhu Kurajeve. Za tři měsíce, co tu stojíme, naučili jsme se už rozuměti dobře vašim tvrzením a vašim slibům. Ne! To není možno! Pancéřáky zůstanou zatím v našich rukách. Dopraviti je do města? Nejsme šílenci, občane. Garantujete? Co garantujete? Ostatně já mám svoje rozkazy. Ano. A vy máte rozkazy. My o nich dobře víme. Ale vše záleží od vás.

PRVNÍ VOJÁK: Ať nás propustí na východ.

DRUHÝ VOJÁK: A všechny ešelony naše, které stojí na západ od Penzy.

PRVNÍ VOJÁK: Máme dost už téhle krvavé

kaše, kterou před našima očima denně tady míchají.

DRUHÝ VOJÁK: Kdyby nás nezdržovali, mohli bychom být dávno ve Vladivostoku.

KALUŽA (*do telefonu*): To je vše nemožné, občane. Buďte bez starosti, nikdo jich neštve, pobouření mezi našimi lidmi jest spontánní a živelné, včera jste to viděl. Škoda slov. Ano! Odkládám sluchátko, soudruhu předsedo penzského sovětu! (*Odstoupí od telefonu.*)

(*Vstoupí rozčilený JANDA, MARTYŠKA a NĚKOLIK DOBROVOLNÍKŮ.*)

JANDA: To je strašné, bratři! Kam se to řítíme! Co z tohohle bude?

MARTYŠKA: Měla by se svolat nějaká schůze.

PRVNÍ VOJÁK: S tvými schůzemi! Nenašchůzovali jsme se už víc než dost? Pořád schůzujeme, žvaníme — a sověty nám posílají na záda obrněné vlaky!

MARTYŠKA: Tím vším je vina Národní rada! Vždycky jsem to říkal: Nevěřte, bratři, našemu vedení. Je zaprodáno bolševikům.

JANDA: Ach, ne, to není to!

MARTYŠKA: Měl by se zřídit nějaký komitét. Divisní výbor nefunguje.

DRUHÝ VOJÁK: Myslím, že teď budou muset dobře fungovat naše vintovky.

JANDA: Tak, ty mluvíš o krveprolití, bratře? Vintovky?

DRUHÝ VOJÁK: Jsem voják, bratře Jando. A musím být připraven i na krveprolití.

JANDA: Ale to přece není možné, hoši! Musím stůj co stůj zabránit prolévání krve. Je to ruská krev, bratři, ruská krev! A kdo dal vlastně rozkaz k tomu, aby broněviky byly obsazeny?

KALUŽA: Poručík Švec.

MARTYŠKA: Jenom nedopusťme, aby měli oficiři v rukou iniciativu. Musíme mít výkonný výbor.

JANDA: To není možné, že by Švec dal takový rozkaz. Znam ho. Je tak klidný a rozvážný.

KALUŽA: Právě proto dal ten rozkaz.

DRUHÝ VOJÁK: A musel ho dát, abyste to věděli. Kdyby ho nedal, obsadili bychom pancéřáky sami.

PRVNÍ VOJÁK: Tak je to! Kulometry jejich byly namířeny na naše vlaky. Museli jsme je předejít. A nechtěli jsme broněráky obsadit bez vojenského rozkazu.

DRUHÝ VOJÁK: Včera jsme všichni před Kurajevem řekli, že věříme našim důstojníkům. Běžel jsem k Ševcovi a řekl mu, co

se děje. A že kluci obsadí bronýráky. A že chceme nějaký rozkaz, protože jsme vojáci.

KALUŽA: Chvála Bohu! Vojáci!

DRUHÝ VOJÁK: Švec vzal svůj nagan, vyběhl z vagonu, viděl naše »položenijs« a dal rozkazy. Sám řekl ještě: Pokud možno, bez krve, hoši! A stalo se. Bylo to ancvaj!

MARTYŠKA: A že nebylo nic slyšet?

KALUŽA: To se děje bez řeči, Martyško. (*K sovětským zřízencům, kteří stojí bezradně v koutě místnosti*): Vy jste něco slyšeli, tovaryši? — Tovaryši ztratili řeč. Co s nimi? Prosím, do vedlejší místnosti. Měli jste noční službu, pánové. Odpočňte si. (*K jednomu vojáku*): Ferdo, šup. Postav se k nim a bav je. Nač nás tady mají poslouchat?

JANDA: A co sovět, pro Krista?

KALUŽA: Ví o tom.

JANDA: Kurajev?

KALUŽA: Ano, ten. Není s ním však řeči.

JANDA: Musí s ním být řeč. Musíme se dohodnout.

KALUŽA: Nikdo by neměl nic proti tomu. Ale dohodujeme se už tři měsíce.

JANDA: K boji nesmí dojít.

PRVNÍ VOJÁK: Odzbrojit se nedáme!

DRUHÝ VOJÁK: A do zajateckých táborů se nevrátíme!

PRVNÍ VOJÁK: Ani ne do Austrie...

DRUHÝ VOJÁK: Ani do ruské armády nepůjdeme!

JANDA: Musíme vyjednávat! Vyjednávat!

PRVNÍ VOJÁK: Vyjednávej, chceš-li.

KALUŽA: Celou noc vyjednávali naši lidé v sovětu ve městě. Vrátili se až k ránu. Po všem vyjednávání poslal na nás za hodinu po tom Kurajev pancéřové automobily ze Saratova.

JANDA: Ale krev, krev, bratři! Kdo vezme na sebe odpovědnost?

MARTYŠKA: Právě proto by měl být nějaký komitét. Co teď?

JANDA: Vyjednávat! Vyjednávat, bratři! Což je možné, aby Češi povstali proti ruské revoluci? — My — proti sovětské vládě? Nevěřím, že by mohla s námi zle smýšlet! Proboha, vláda dělníků a sedláků! Bratři, vzpamatujte se, nedávejte se vlákat do nijakého dobrodružství! Jde o osud celého našeho vojska a snad celého hnutí. Bylo by to proti všem našim dějinným tradicím, kdybychom vyvolali boj s ruským komunismem.

KALUŽA: A vyvolají-li ten boj sověty samy?

JANDA: Nevěřím tomu. Snad jsou špatně informovány. Musíme mít my rozum. Musíme jít na nejkrajnější ústupky.

PRVNÍ VOJÁK: Ať jsou dobře informovány nebo ne, hlavní je, že na nás posílají bronýráky. Že nás chtějí rozehnat. Že nás chtějí vlákat do rudých gard, po nichž nám nic není. Nejsme tu proto, abychom proháněli ruskou buržoasií. A ústupky? Jaké ještě ústupky? Odevzdali jsme jim téměř všechny své zbraně. Nechceme na nich nic, než aby nás volně propustili na východ, jak nám to slíbili.

DRUHÝ VOJÁK: Kdybychom jim byli nedávali zbraně, pustili by nás už dávno ke všem čertům, protože by se nás báli. Teď si troufají. Ale sáhnou-li na nás...

PRVNÍ VOJÁK: Budeme se s nima rvát holýma rukama. Jako s každým, kdo by na nás povstal. Budeme kousat, pokud máme zuby, jako psi, a škrábat jako kočky... nezbude-li nic jiného.

JANDA: Bratři, nepoznávám vás.

KALUŽA: Já je poznávám, milý Chelčický.

MARTYŠKA: Ale komitét přece uděláme. Bratře poručíku, to si nemysli, prosím. Ať je jak chce, tohle si vojsko vyřídí samo. A já vás vyzývám, bratři... demokracie... (*Venku hluk, šum, otevře dveře.*)

PRVNÍ VOJÁK: Hoši, divisionáři!

(*Vejde GENERÁL, jeho NÁČELNÍK ŠTÁBU, ŠVEC, TROJAN a OSTATNÍ DŮSTOJNÍCI.*)

KALUŽA (*v pozoru, salutuje*): Pane generále, hlásím, že dnes ráno vjel na stanici Penza, římská dvě, sovětský ešelon, vypravený jako obrněný vlak s pancéřovými automobily na plošinách. Poněvadž po tom všem, co v posledních dnech se děje mezi námi a sovětem v Penze, museli jsme se domnívat...

GENERÁL: (*starší, tělnatý, velmi znepokojený, nejistý*): Tak... To, to... ano. Já vím. Děkuji vám, poručíku... Víme.. Hlásil mi už poručík Švec. Hlásil jste mi to, pravda, Švec?

ŠVEC (*salutuje*): Ano, pane generále.

KALUŽA: Hlásím dále, že jsem isoloval úředníky stanice ve vedlejší místnosti...

GENERÁL: Nu, ano, ano. Víme-li, ovšem... nu, jak bych to řekl? Co tomu říká náčelník štábu?

RUSKÝ DŮSTOJNÍK (*náčelník štábu I. divise československé, rozpačitě*): Vaše prevoschoditelstvo...

ŠVEC: Je nutno rychle jednat, pane generále.

GENERÁL: Ovšem! To je tak... Podle do-
savadních dispoic... Vaši tam, tak říka-
jíc, příkazují neutralitu...

(Venku se ozvou první vzdálené výstřely.)

KALUŽA: To je ve městě...

JANDA *(zděšeně)*: Kontrarevolucionáři! To
jsou kontrarevolucionáři! Pane Bože, vi-
díte, oni nám půjdou na pomoc!

PRVNÍ VOJÁK: Ale to si tam jen tak stří-
lejí. Tady už kolik měsíců pořád někdo
střílí. Čert ví...

ŠVEC: Ticho! Pane divisionáři...

GENERÁL: Nu, nu! Ticho! Ano! Je nutno
zaujmout stanoviska...

ŠVEC: Obsadili jsme broněviky. Hlásil jsem
to. Bylo to nutno. Prosíme o další roz-
kazy, pane divisionáři.

GENERÁL: Další rozkazy... Ano... Další
rozkazy... Pánové... Jaké chcete vlastně
rozkazy? Mám příkázáno z vašeho poli-
tického ústředí... Víte-li, pánové, je nutno
věc uvážit, poradit se. To není maličkost.

(Opět výstřely.)

ŠVEC: To není maličkost. Ale čas utíká.

GENERÁL: Utíká... utíká... to je právě

to. Nedostatek času. Máme úžasný nedo-
statek času. Jak tedy máš vypracovat po-
řádné plány? Ať řekne náčelník štábu...
NÁČELNÍK ŠTÁBU: Vaše Prevoschoditěl-
stvo...

KALUŽA: Tohle jsou hromské řeči. *(Vojáci
hlučí, reptají.)*

PAN KÓDL *(vběhne)*: Tak tady to mají!
Ti drbani nám už střílejí po lidech. Mlá-
deneček Vršeckej už ji dostal — a jakou
pěknou.

ŠVEC: Pane Kódl, jsou voják?

PAN KÓDL: To taky sem, pane Švec. A
když voni mně něco rozkážou, tak... Ale
jinýho jako...

ŠVEC: Tak jim rozkazuji, pane Kódl, mlčet.

GENERÁL: Střílejí tedy už...

ŠVEC: Zdá se. Ale náš broněvik projíždí a
patrouilluje celé nádraží.

GENERÁL *(udiveně)*: Jak to? Jaký broně-
vik? Což my máme nějaký broněvik? Ná-
čelníku štábu...

NÁČELNÍK ŠTÁBU: Vaše Prevoschoditěl-
stvo...

ŠVEC: Máme broněvik, pane divisionáři. Je
to obrněný vlak sovětský, který právě při-
jel, obsazený nyní našimi lidmi. Mám tam
svoje kulometčíky a úderné granátčíky.
V téže chvíli tento vlak zajišťuje penzský

staniční rajon. Naše vlaky se pošunují a přesunují tak, aby jím byly chráněny. I váš vlak, pane generále. Vojáci se šikují k boji...

GENERÁL: Ano, tak... To je dobře. Ale vždyť já jsem...

ŠVEC: Nedal rozkaz, víme, pane generále.

Čekáme už půl hodiny na vaše rozkazy.

MARTYŠKA: Neříkal jsem, že musíme udělat nějaký komitét?

ŠVEC: Byl jsem nucen dát některé rozkazy, pane generále, a počítám, že je dodatečně schválíte. Vojáci sami se ke mně obrátili, sami na mne naléhali. Nic nepodnikat — toť položití se na jateční mlat a dát se zabít.

KALUŽA: Zdejší sovět má nařízeno z Moskvy odzbrojiti nás stůj co stůj. Kdo zná Sovnarkom, nemůže pochybovat o tom, že to učiní. Jste přece Rus, pane generále. Jistě to znáte...

GENERÁL: Ach, ano... Ale, pánové... Je mi tak těžko nésti zodpovědnost...

ŠVEC: Jste velitel divise, generále!

GENERÁL: Jak to se mnou mluvíte, poručíku? (*Repot.*)

TROJAN: Pane generále, právě proto, že jste Rus, měl byste určitěji hovořiti o zodpovědnosti. Kdož ví, snad jde také o Rus-

ko v této chvíli. Mluvil jste vždy velmi odmítavě o sovětské vládě. Příkřeji, než my všichni dohromady.

GENERÁL: Ale, pánové, abych pravdu řekl... Ano, situace naše je beznadějná. Nevidím východiska...

HLASY: Oho! To je skandál!

GENERÁL: Co chcete dělat v této situaci? Rozvažte přece věc zdravým rozumem.

JANDA: Bratři, zaklínám vás, buďte rozumní a rozvážní! Generál je odborník.

Vyslechněte ho. Co my můžeme rozumět?

MARTYŠKA: Samý práporčík a tu a tam nějaký poručík...

PAN KÓDL: Kušujou, voni vejbore!

GENERÁL: Nemáme ani dvě stě pušek na ešelon, na vlak všeho všudy jediný kulomet, nemáme vůbec děl. Odevzdali jsme z příkazu vašeho politického komisaře v Kursku všecko téměř, co je nevyhnutelno k vedení nějaké vojny. Všechny koně, aeroplány, těžká i lehká děla, spousty střeliva — vše, co jsme před Němci vyvezli z Ukrajiny. Zde v Penze vlaky, které nás už předjely na východ, a z části i ty vlaky, které stojí dnes na zdejším nádraží, odevzdaly bezmála ostatní zbraně sovětu penzskému. Jsme bezbranní, pánové, zatím co Penza je po zuby ozbrojena právě našimi

zbraněmi. Opravdu, nevidím východi-
ska...

KALUŽA (*hněvivě*): Co tedy, u čerta?
Vzdát se? Cholera!

VŠICHNI: Oho! Oho! Nakašlat! To tak!

JANDA: Ale co chcete dělat, bratři?

ŠVEC (*s úsměvem, klade ruku na rámě Jan-
dovo*): Dobýt Penzy, chlapče!

VOJÁCI: Hurrá! Hurrá! Švec!

ŠVEC: Dobýt města! Je nutno nejen vykli-
dit nádraží od znepokojujících živelů, ale
pacifikovati město. Máme přece ještě svoje
ešelony v Krivozerovce, v Serdobsku, ve
Rtiščeově, všechno na západ odtud, a vše
musí projet zdejší stanicí. Jak to projede,
bude-li nás z města ostřelovat sovětská arti-
lerie a budou-li na nás útočit sovětské tru-
py? Je nutno dobýt města — hle, tamtoho
krásného bílého města na vrchu, pěkným,
rychlým, překvapujícím... údernickým ú-
tokem... zborovským...

VOJÁCI: Hurrá! Hurrá! Zborov! Nový
Zborov!

MARTYŠKA: Včera tady delegát čeljabin-
ského sjezdu přece povídal, že pojedeme
kupředu vlastním pořádkem. Ale neříkal
nic, že máme dobývat cizích měst.

PAN KÓDL: A jak to chtěj jet kupředu,
voni mašinfíro? Copak je to »vlastním po-

řádkem«, když jim ty červený bagáni bu-
dou do toho jejich pořádku střílet?

GENERÁL: Nikdy nedobudete města, pá-
nové. Podívejte se přece, je to pevnost!
Odděluje vás řeka Penza a řeka Sura. Ode-
vzdali jste sami městu 400 kulometů.

ŠVEC: Pět set kulometů je ve městě.

GENERÁL: Odkud to víte?

ŠVEC: Jsme staří rozvědčíci, pane generále.

Víme také, kde jsou ty kulometry umístěny.

JANDA: Ty jsi připravoval tuhle vojnu,
bratře Šveci?

ŠVEC: Ne! Předvídal jsem prostě vojnu, kte-
rou sověty proti nám připravovaly. A sbí-
ral jsem zprávy o tom.

GENERÁL: Šílenství.

KALUŽA: Cholera! Čert vás vezmi, gene-
rále! Celý čas jste chodil mezi námi, dů-
stojníky, a štvál jste proti sovětům. Koli-
krát jste povídal: Oh, svoloč, my bychom
vám ukázali. Na Moskvu jste se kasal.

TROJAN (*smířlivě*): Veďte nás, pane divi-
sionáři. Budeme se bít. A jak se budeme
bít!

GENERÁL (*rozpačitě*): Bylo by jediné vý-
chodisko: Opustiti ešelony a pěším bojem
ustupovati do stepí...

VOJÁCI: Hó! Ohó! Opustiti ešelony! Do
stepí!

GENERÁL: Ano, probíjete se k atamanu Duvovu do orenburské oblasti. Co chcete počít s vlaky? Vzpomeňte, co už v březnu říkal Diterichs. Nepodaří se nám forsírovat Volhu. A tehdy nás stálo v Penze na čtyřicet tisíc. Kolik je nás teď v Penze? Pár set.

TROJAN: A Krivorezovku, Serdobsck ponechati osudu? Celý náš batalion a celý čtvrtý pluk?

KALUŽA: Nikdo neopustí naše vozové hradby, generále. Jak málo znáte naše lidi!

TROJAN: A nikdo neopustí bratří, kteří jsou vzadu.

VOJÁCI: Nikdo! Nikdo!

GENERÁL: Máme spoustu verst do Čeljabinska, kde jsou naše hlavní síly. Kdy tam chcete dorazit?

KALUŽA: Hlavní je, že tam opravdu chceme dorazit.

GENERÁL: Máme před sebou Kuzněck, Syzraň, Samaru, Kiněľ, Ufu, Zlatoust — silná centra sovětská.

VOJÁCI: Dobudeme jich!

GENERÁL: Budou vám strhávat mosty...

KALUŽA: Budeme je opravovat. Od čeho jsem inženýr?

GENERÁL: Rozrušovat trať!

VOJÁCI: Spravíme ji!

GENERÁL: A co železničáři?

KALUŽA: Najdeme svoje. Ale i Rusové nám pomohou. Železničáři jsou vesměs odpůrci sovětské vlády. Eseři a menševici.

GENERÁL: Stejná socialistická svoloč jako bolševici!

(Venku se ozve pískání jedné, potom dvou, tří továrních sirén. Chvilí ticho.)

JANDA: Tovární sirény! Dělnictvo...

GENERÁL: Zmobilisují proti nám všechno dělnictvo. Nejste zařizeni na občanskou válku. Pánové, umoudřete se. Nelze... nelze...

ŠVEC: Co nelze?

GENERÁL: Nésti zodpovědnost. Co říkáte, náčelníku štábu?

NÁČELNÍK ŠTÁBU: Tak jest, Vaše Prevoschoditělstvo. Souhlasím s Vaším Prevoschoditělstvem.

(Výstřely. Dělová rána.)

GENERÁL: Pánové, nemám nijakých direktiv ani od štábu armádního sboru, ani od vašeho politického vedení. Slyšíte přece, co se děje. Nemám důvěry v tento podnik. Zbavte mne, prosím, velení!

KALUŽA: Sto Pierunův! Hanba!

VOJÁCI: Hanba! Zrada!

GENERÁL: Rozumějte mi, bratři! Jsem voják! Jsem generál...

VOJÁCI: Hanba! Hanba!

GENERÁL: Nemohu přece vésti guerillu.

PAN KÓDL: Ani švarmlinii nemůžou vésti, starej pane!

GENERÁL: Bratři... Bratja Slavjané...

VOJÁCI: Ke zdi s ním! Zastřelit!

PAN KÓDL: Mládenečkové, vemte je na štyky! Na bajonety!

ŠVEC: Pozor! Ani krok!

VOJÁCI: Přece se s nimi nebudeme ceremonit! Beztoho k vůli nim naši kluci už krvácejí!

MARTYŠKA: No jo, ale kdo převezme velení? Je to samej prápora a poručík! Mělo by se...

VOJÁCI: Švec! Švec! Švec!

TROJAN: Ať žije poručík Švec!

PRVNÍ VOJÁK: Ať žije náš Švec! To je náš generál!

DRUHÝ VOJÁK: Je z nás! Je to náš hoch!

TŘETÍ VOJÁK: Co bychom byli bez něho?

PRVNÍ VOJÁK: Kam bychom se už dnes bez něho poděli?

VOJÁCI: Hanba zbabělcům! Ať žije náš velitel Švec.

PAN KÓDL: A nikdo jinej! Pane Švec, rozkážou, a dem!

KALUŽA: Tak je to, kluci hromsky! A honem do toho. Švec a basta! A ať někdo cekne...

MARTYŠKA: No jo, ale bratři...

VOJÁCI: Ať žije poručík Švec! Však ho známe.

PAN KÓDL: A pan Švec zná nás. Mužou se na své mládenečky spolehnout!

VOJÁCI: Hurrá, Švec. Na ramena! (*Zdvihnou ševce na ramena. Noví vojáci vbíhají do místnosti. Mávají puškami, tasí šavle.*)

VOJÁCI: Spolehni se na nás, bratře Ševče!

PRVNÍ VOJÁK: Plně ti důvěřujeme.

ŠVEC (*seskočí s jejich ramen a utiší je velitelským gestem*): Co to má znamenat! Tomuhle se říká pořádek? Tohle je československé vojsko? Vy si chcete volit svoje náčelníky? To bývalo za Kerenského — dnes už to ani rudí gardisté nedělají. Dnes mne — koho budete volit zítra? Až mne budete mít dost?

PAN KÓDL: Dycky jich, pane Švec.

VOJÁCI: Ať žije náš velitel Švec!

TROJAN: Nikdo tě nevolí, bratře poručíku, nikdo nehlasuje, nikdo nepíše tvé jméno na nějaký lístek. Vše jde tak — samo sebou. Nemůže být jinak!

KALUŽA: Tak je to! Pravda je to. Jsi na-

ším velitelem a nikdo nemá nic proti tomu.
ŠVEC: Jak si to všechno divoce představujete! Jsem jen velitel praporu jako řada jiných důstojníků v penzské skupině.

KALUŽA: Sto Pierunův! Ale nejlepší velitel praporu!

ŠVEC: Uděluji ti důtku, bratře rotný.

KALUŽA: Přijímám ji, bratře vrchní veliteli!
(*Salutuje.*)

TROJAN: Bratře poručíku, nemůžeš se vyhnout tomu, k čemuž tě všichni voláme. Je to povinnost...

ŠVEC: Povinnost...

TROJAN: Jsi starý voják. Zborovák. Vojáci našeho pluku tě znají, milují tě, důvěřují ti. Potřebují velitele, jemuž by mohli důvěřovat, ale je tu ještě více: vojáci v tebe věří! A tahle víra povede nás všechny k vítězství. I přes nejhorší překážky.

VOJÁCI: Věříme! Věříme ti, bratře Ševče!

ŠVEC: Ale čeljabinský sjezd odevzdává vedení celé skupiny veliteli 4. pluku.

KALUŽA: Není zde. Jel ke svému pluku — a je to správné. Musíme mít svého velitele ihned, zde v Penze, kde už se začíná boj. Vyrostl jsi prostě z nás a nad nás jako topol nad ostatní stromy — a proč vůbec tak caním? Bratři, celá penzská posádka, jakož i batalion v Krivozerovce, všechny

naše ešelony tady před Penzou i za Penzou vyplňují rozkazy poručíka Ševce!

TROJAN: Je to tvoje povinnost, bratře Ševče! Nikdy jsi neuhýbal své povinnosti.

VOJÁCI: Čekáme na tvé rozkazy! Ať žije Švec!

KALUŽA: Není jen povinnost pořádku. Je i povinnost činu. A ten čin: to je záchrana vojska.

ŠVEC (*pokřičuje se velikým pravoslavným křížem*): Záchrana vojska! Dobře! A dobře také, bratři, že jsem nedávno přestoupil na pravoslaví. Snad proto, abych spíše unesl tento kříž, který na mne vkládáte. Veliký ruský kříž, těžší všech ostatních...
(*ke generálovi*): Generále...

PRVNÍ VOJÁK: Ke zdi! Zrádcové!

VOJÁCI: Hanba! Neceremoňte se s nimi. Beztoho jsou to sovětští agenti.

ŠVEC: Generále, zatýkám vás.

GENERÁL: Pane veliteli... hleďte... vždýt já... smilujte se!

KALUŽA: Což jich poslat darem tovaryši Kurajevu?

GENERÁL (*žalostivě*): Toho přece neuděláte, bratja...

ŠVEC: Odvedte je a arestujte je v jejich kupé. Stráž k nim! Potom se uvidí, co s nimi.

GENERÁL: Propustte nás, pane veliteli. Mám rodinu. Hleďte, doberu se už nějak do Saratova. Třeba v přestrojení. Nebo do Rjazaně.

PAN KÓDL: Aspoň jim tu červenobílou pentli sundají s čepice. Nebo je za ni vod-dělají bolšouni.

ŠVEC: Odvedte je, jak jsem řekl. A konec řeči o tom.

(Odvedou GENERÁLA I NÁČELNÍKA ŠTÁBU. Venku se opět ozvou sirény, za okamžik pak se celé město rozezvučí poplašnými signály, splývajícími v úděsný chorál. Pausa. Po chvíli, kdy hukot utichá:)

JANDA: Ty tedy povedeš naše vojáky proti ruským dělníkům, bratře Ševče?

ŠVEC: Povedu je proti každému, kdo nás přepadne.

JANDA: Ale ti tam, kteří se teď právě ozývají, jsou přece Rusové...

ŠVEC: U Zborova jsme bojovali i proti Čechům a Slovákům.

JANDA: Stáli ve službách germánského imperialismu.

ŠVEC: Nesluší se mužům, přítí se o slova tam, kde jde boj. Ostatně, co nám zbývá? Buď se vzdát nebo se bít. Něco ti řeknu, bratře Jando, ač bych ti to ne-

měl říkat jako tvůj velitel! Chceš-li se uchránit boje proti bolševikům, nebráním ti. Můžeš jít. Jako šli někteří. Třeba přímo k nim.

JANDA: Nerozumíš mi, bratře Ševče, ač se tak dlouho známe. Rozumívali jsme si přece dobře kdysi v Soběslavi, když jsme chodívali jihočeskými silnicemi a kolem rybníků s topoly.

ŠVEC: Co tedy chceš?

JANDA: Zabránit krveprolití.

ŠVEC: Také nemiluji krev, zbytečně prolévanou. A co bys ty dělal?

JANDA: Vyjednával.

ŠVEC: Ještě?

JANDA: Ano, ještě. Do posledního okamžiku. Aby svědomí bylo čisté.

ŠVEC: Co znamená u tebe »poslední okamžik«?

KALUŽA: To je takový okamžik, kdy už sověty získaly všechnen čas, dovezly všechny dostupné posily, provedly dokonale naše obklíčení, odřezaly nám všechny cesty ústupu...

VOJÁK *(vstoupí a hlásí)*: Bratře poručíku, zadrželi jsme na cestě k nádraží dva takové chlapy, povídají, že jsou vod sovětu a že dou jako parlamentáři a že by rádi s někým jako mluvili. Tak sme jim povi-

dali, to že můžou teď jedině s tebou, poněvadž my nic jiného neuznáváme. Zbraně u sebe nemaj, se ví, že sme je prohledali.

Máme je pustit?

ŠVEC: Okamžitě!

JANDA: Sovětští parlamentáři! Vidíte, sami přicházejí!

VOJÁK (*přiváděje dva sovětské delegáty, oděné v kožené kabátce*): Tak požalujte, tohle je náš nověj komandir!

PRVNÍ DELEGÁT: Jsem člen sověta Kozlov.

DRUHÝ DELEGÁT: Člen gubernského sovětu v Penze Liebersohn.

ŠVEC: Poručík Švec. Posadte se, občané. (*Usednou.*)

ŠVEC (*stoje*): Jsem k vašim službám.

DRUHÝ DELEGÁT: Vidíte-li, poručíku, nevím, uvědomujete-li si dosti dobře, do čeho se vrháte?

PRVNÍ DELEGÁT: Každý odpor proti sovětské moci je totiž marný. Ale přece jen, chceme zabránit krveprolití, a proto...

JANDA: Vidíte! Vidíte, hoši... Neříkal jsem to?

MARTYŠKA: Jsem člen divisního výboru, soudruzi ze sovětu. Jsem volený massou...

PAN KÓDL: Kdo jich volil, voni vejboře! Já ne. A sem taky masa...

MARTYŠKA: Mám proto právo vyjednávat.

Ale to vám řeknu, soudruzi, že všim je vinna Národní rada.

DRUHÝ DELEGÁT: Souhlasíme s vámi, soudruhu. Vaše buržoasní Národní rada štve vás do konfliktu se sověty, poněvadž je koupěna francouzskými kapitalisty, kteří vás chtějí zavléci do Francie. Ale je nám známo, že vás nemíní francouzská buržoasie poslati proti Němcům na západní frontě, jak byste si snad přáli, nýbrž míní vás poslat tišit povstání proletářských barevných mas ve svých koloniích.

PRVNÍ DELEGÁT: Hledte, soudruhu, máme vám vyřídit usnesení mimořádného zasedání výkonného výboru našeho sovětu. Soudruh Kurajev, ač má jasný a neodvolatelný rozkaz Vojenkomisaře Trockého vás odzbrojit, rozformírovat a při odporu postřílet, nicméně sám, jaksi z vlastní moci...

DRUHÝ DELEGÁT: K věci, soudruhu. Krátce: dopustili jste se násilí tím, že jste se zmocnili vlaku s pancéřovými automobily, který dnes ráno vjel do stanice. Není naší povinností se vám zodpovídat, jaký to byl vlak a jaký cíl sledoval. Vy však jste spáchali zločin na sovětské vládě, porušili jste povinnosti hostí na sovětském teritoriu a zasloužíte nejpřísnější tresty. Za

tento čin měli byste být decimováni. Přes to soudruh Kurajev soudí, že vám lze odpustiti. Pod podmínkou, že...

ŠVEC: Nuže?

VOJÁCI: Nu? Nu tak, honem! Sem ty podmínky!

DRUHÝ DELEGÁT: Okamžité složení zbraní.

VOJÁCI: Hú! Hú!

PAN KÓDL: Přijdou si pro ně, mamlasi!

ŠVEC: A dále?

DRUHÝ DELEGÁT: Vaše pluky budou reformirovány. Vojákům bude dáno na vybranou buď vstoupit do dělnických artělů nebo do rudé armády, kdo by nechtěl tam ani sem, tedy se vrátí do zajateckých táborů. Jste přece na konec jen zajatci! A dále: Jelikož sověty mají důvodné podezření, že ve vašem důstojnickém sboru jsou živly kontrarevoluční, staví podmínku, že důstojníci mají být vydáni sovětům. Kdo na příklad dal rozkaz, aby byly obsazeny naše pancéřové automobily?

ŠVEC: Já!

VOJÁCI: A my všichni jsme za ním. Nedáme ho! Zkuste na něj sáhnout!

DRUHÝ DELEGÁT: Hm... To jste neudělal dobře, soudruhu. Vůbec, občané, hraje s ohněm. Nezapomínejte, že sovětská

vláda je dosti silna a má tolik moci, aby vás rozdrtila v prach a v drť, zachce-li se jí. Vaši ranní nerozvážnost chce vám soudruh Kurajev odpustit, ale jinak nemůže slevit z podmínek, jak je stanovily známé vám telegramy soudruha Aralova, Trockého a konečně i vašich vlastních plnomocníků v Moskvě.

ŠVEC: Občané, vaše podmínky jsou nesplnitelné.

DRUHÝ DELEGÁT: Vy tedy chcete stůj co stůj vojnu se sovětskou vládou?

ŠVEC: Chceme svatý pokoj od sovětské vlády.

TROJAN: Nad hlavu máme už krvavého divadla, které od října hraje, tovaryši. Nepřivykli jsme tomuhle ovzduší lži, podlosti, ustavičného a nesmyslného vraždění, ošemetnosti a podvádění. Slíbili jste nám volný průjezd — a od chvíle tohoto slibu dělali jste vše, jen abyste nás rozdělili, podvrátili propagandou, kupovali jste naše slabé lidi za peníze a za sovětské hodnosti, roztahali jste naše vojsko po celé magistrále na tisíce verst, zadržujete schválně naše transporty, dráždíte naše lidi ustavičnými provokacemi, šikanujete naše vůdčí orgány a nestydíte se teď volati sirénami proti nám nevinné dělnictvo, které neví, oč běží,

nestydíte se posílat proti nám žoldáky, najaté za peníze, z Maďarů a Němců. Kdybyste jen trochu upřímně chtěli, mohli jsme už dávno být ve Vladivostoku. A snad i pryč z Ruska.

PRVNÍ DELEGÁT: To je kontrarevoluce! Jste ve spojení s bílými.

DRUHÝ DELEGÁT: Vaši vůdcové jsou zaprodanci dohodového imperialismu.

TROJAN: Známe už nazpaměť všechna ta vaše slovíčka: imperialismus, kontrarevoluce, kapitalismus, buržoasie... hotové moře slov... pěkných »ruských« slov... Utopíte se v nich, tovaryši.

DRUHÝ DELEGÁT (*povstane prudce*): Zbláznili jste se, pošetilci! Chcete býti proklínáni celým pracujícím světem? Miliony dělníků budou proklínat vaše jméno...

JANDA: Dohodněme se, soudruzi, pro Krista...

DRUHÝ DELEGÁT: Nechte si svého Krista! A jak si představujete to svoje: dohodněme se? Nejste na území sovětů? Nejste cizinci? Zde nelze dělat nic, než podřídit se sovětské vládě a jejím orgánům. A být rádi, že lze takto ujít trestu za zločin.

JANDA: Propusťte nás, soudruzi. Nechte v klidu projeti naše vlaky do Serdobska

i zdejší naše ešelony stanicí Penzou na východ.

DRUHÝ DELEGÁT: Složit zbraně! Rozformovat své pluky.

JANDA: Slyšeli jste naše vojáky! Nikdy k tomu nesvolí. Nemají už důvěry ve svoji bezpečnost beze zbraní. Ale přísahám vám, že na zbraně nikdo ani nesáhne, propustíte-li nás.

PRVNÍ DELEGÁT: A nepropustíme-li...

JANDA: Budete vy vinni krveprolitím... (*zhroutí se na židli*). Rozpoutáte boj... oživíte naděje kontrarevoluce... Ohrozíte revoluční výboje... Ohrozíte celou sovětskou Rus...

DRUHÝ DELEGÁT: Máte přílišné ponětí o své síle, kamaráde.

JANDA: Nikoli, soudruhu. Bojím se jen, že ze zoufalství budou se bít moji krajané až příliš dobře. A reakční živly budou hledět se přiživit při nás.

DRUHÝ DELEGÁT: Dobrá, budete pobiti všichni. Ani jeden Čechoslovák se nevrátí do té své tak milované — jak tomu říkáte? — vlasti...

PRVNÍ DELEGÁT: Všechn ruský lid povstane proti vám.

(*Venku opět hluk. Dveře se rozletí a jimi vhrne se na jeviště zástup »MĚŠOČNÍKŮ«, chudáků,*

kteří s pytlí na ramenou v oné době putovali od stanice ke stanici za potravou. DOBROVOLNÍCI marně jim brání.)

ŠVEC: Co je to?

PRVNÍ MĚŠOČNÍK: A kdeže je bátuška, váš komandír?

ŠVEC: Pryč odtud! Kdo vás sem vpustil?

VOJÁK: Nemohli jsme je udržet, bratře poručíku. Prosili tolik.

PRVNÍ MĚŠOČNÍK: Bátuško, bátuško, nevyháněj, pro umučení Kristovo! (*Klekne.*) Vyslyš, otče rodný, chudý lid pravoslavný. Neodháněj nejbědnějších, hladových! Zbav nás tyranů, zbav ruské lidi červených satanášů! Sedíme na nádraží a modlíme se všichni, a najednou vidíme vojsko, a jsou to muži, jako jsou naši mužové, a hovoří řečí, které rozumíme. A my se modlíme: Dej vám štěstí Hospodin a požehnej zbraně vaše spravedlivé. Úpíme, bátuško, nikdo neví, jak úpíme. Ztrestej, otče rodný, svatokrádežné ruce. Proдали nás, ďáblu nás přislíbili, Němcům a Wilhelmovi nás vydali, místo míru, který slibovali, zažehli naše vesnice, pobrali obilí, krev lidskou po vědrech rozlévají, synky na krvavé boje verbují, děvečky naše zneuctívají... Spaste, divobohatýři, spaste lid pravoslavný, spaste svatou Rus...

DRUHÝ DELEGÁT: Černosotněnská lůza... Popské řeči...

DRUHÝ MĚŠOČNÍK: Hladovíme, bátuško, od stanice ke stanici za chlebem jezdíme, najíst nedají... Nikde ani zákolníček k pluhu nekoupíš, látky na rubášku nedostaneš, do rukou nám papírky nějaké nastrokali, poukázky prý, hovoří, sovětské poukázky, a za papírky nic nedostaneš, bátuško, ba nevíš ani, co je tam psáno...

PRVNÍ MĚŠOČNÍK: A slovo-li promluvíš, přijdou matrosi, páchnou vodkou, střílejí.

DRUHÝ DELEGÁT (*k prvnímu*): Vidíte, soudruhu Kozlove, to je vaše revoluční vesnice — a vy jste bývalý levý eser.

PRVNÍ DELEGÁT: Nerozumíte vesnici, soudruhu Liebersohne.

ŠVEC: Jděte po svém, občané!

MĚŠOČNÍCI: Spas nás, bátuško! Zachraň!

PRVNÍ VOJÁK: Nebojte se, mužáci. Nasekáme jim!

PRVNÍ MĚŠOČNÍK: A mátušku naši, svatou Rus, zachraň!

MĚŠOČNÍCI: Zachraň, bátuško! Spas! Hospodin s vámi... Modlíme se za vás. Modlíme se...

ŠVEC (*k vojákům*): Zaveďte je do skladišť, jsou beztak prázdná. Ať jsou chráněni před bombardováním.

VOJÁCI (*vyklizují místnost*).

MĚŠOČNÍCI (*odcházejí, stále volajíce*):

Spaste! Zachraňte! Modlíme se za vás!

KALUŽA (*k Jandovi*): Viděl's ruský lid?

JANDA: Ubohý, temný lid...

DRUHÝ DELEGÁT: Vzpamatujte se, soudruzi, Čechoslováci! Rozpoutáváte kontra-revoluci.

TROJAN: Rusko nás nenávidí!

DRUHÝ DELEGÁT: Co je nám do Ruska! To je starorežimní pojem. Jsme federace proletářských republik. Jsme internacionální dělnický stát.

KALUŽA: Kde máte ty svoje dělníky?

(*Vstoupí dva ŽELEZNIČÁŘI. Nechtějí se dát zadržet VOJÁKY u dveří místnosti.*)

PRVNÍ ŽELEZNIČÁŘ: Musíme přece mluvit s vašimi lidmi.

DRUHÝ ŽELEZNIČÁŘ: Musíme vám říci také svoje mínění.

ŠVEC: Kdo jste?

PRVNÍ ŽELEZNIČÁŘ: Jsme delegace železničářů.

PRVNÍ DELEGÁT: Jak se osmělujete?

DRUHÝ DELEGÁT: Za koho mluvíte?

DRUHÝ ŽELEZNIČÁŘ: Měli jsme shromáždění, soudruhu. Nemyslete si, že nevi-

díme dobře do celé věci. Odsuzujeme zločin, který má být spáchán na Čechoslovácích.

PRVNÍ ŽELEZNIČÁŘ: A shromáždění naše ustanovilo, že jim máme vyjádřit svoje sympatie.

DRUHÝ DELEGÁT: Z toho se zodpovídáte, soudruzi. Tohle zaplatíte.

DRUHÝ ŽELEZNIČÁŘ: A nejen sympatie, ale i podporu.

PRVNÍ DELEGÁT: To je bunt, to je vzpoura proti sovětské vládě. — To je váš průmyslový proletariát, soudruhu Liebersohne.

DRUHÝ DELEGÁT: Čeká vás revoluční tribunál, soudruzi...

PRVNÍ ŽELEZNIČÁŘ: Řekněte hned črevyčajka, soudruhu komisaři. Ale ať žije svobodné Rusko! (*Odcházejí.*)

JANDA (*k delegátům sovětu*): Hled'te, ani vaši lidé nejsou s vámi! Promluvte ještě s Kurajevem.

DRUHÝ DELEGÁT: Zbytečnost!

PRVNÍ DELEGÁT: Stojí to přece jen za zkoušku. Dovolíte k telefonu, poručíku?

ŠVEC: Je dosud váš, komisaři. Můžete ještě požádat sovět, aby zastavil střelbu...

PRVNÍ DELEGÁT (*telefonuje*): Sovět? Haló, sovět! Prosím soudruha Kurajeva. Kurajev? Proč se tu zdržujeme? Chceme ještě,

soudruhu... Situace je vážnější, než jsme mysleli, soudruhu Kurajeve. Čechoslováci nejsou tak slabí, jak by se zdálo. Nijak je nelze přesvědčit. Poslouchají na slovo svého... jak se jmenuje... Ševce, poručíka jakéhosi. Mluvil jste s Moskvou? Ano? Vydáváme přece jen revoluci v smrtelné nebezpečí. Cože? (*Pausa.*)

DRUHÝ DELEGÁT: Co říká Kurajev?

PRVNÍ DELEGÁT (*pověsí sluchátko, rozhodí resignovaně rukama*): Mluvil prý s Moskvou. S Trockým. Ukázal prý na všecky potíže a...

DRUHÝ DELEGÁT: A... Co řekl Trocký?

PRVNÍ DELEGÁT: Trocký řekl, že Sovnarkom dává rozkazy, aby se vyplňovaly a ne aby se o nich diskutovalo.

DRUHÝ DELEGÁT: To je docela správné. To je Trocký!

ŠVEC: Občané komisaři, každé další mluvení je tedy zbytečné. Plňte svoje rozkazy!

PAN KÓDL: A pozdravujou pana Kurajeva.

(DELEGÁTI SOVĚTU *mlčky odejdou.*)

ŠVEC: Propusťte je předními strážemi. Nikdo ať jim neublíží. Jando, ty je provázej.

JANDA: Já...

ŠVEC: Ano, ty. Ručíš za provedení rozkazu. Jsi snad příslušník československého vojska?

JANDA: Ach... ano! (*Odchází za delegáty.*)

ŠVEC: Praporčík Trojan!

TROJAN: Zde jsem, bratře poručíku.

ŠVEC: Pošli mi sem ihned divisní telefonisty a telegrafisty.

KALUŽA: Přivedl jsem dva sebou už ráno. Tušil jsem, že odtud už neodejdeme.

ŠVEC (*k vojákům*): K aparátům! Spojte se se Serdobskem! Dobře pozorujte, neozve-li se Moskva a nemá-li co říci zdejšímu sovětu! Jsou všichni na svých místech, bratře praporčíku?

MARTYŠKA: Jak mohou být všichni na svých místech? Vždyť já o ničem nevím? A na jakých místech?

TROJAN: Ano, bratře poručíku. Vše je tak, jak jsme včera odpoledne uradili.

MARTYŠKA: A vy jste měli poradu bez členů divisního komitétu?

KALUŽA: Toť se rozumí, že jsme měli poradu. Věděli jsme po odchodu Kurajeva z meetingu, že ke konfliktu dojde. Ke konfliktu vojenskému. Nemohli jsme o takovéhle věci nechávat někde u vás v komitétě hlasovat. Ostatně by to uráželo váš antimilitarismus.

MARTYŠKA: Ať bratr poručík ve mně respektuje...

(Venku výstřely.)

ŠVEC: Dosti! Jde boj. Teď mají všechna slova sotva půl kopějky ceny, nejsou-li to slova rozkazu a slova hlášení.

MARTYŠKA (odchází): Dělejte, jak rozumíte. I já budu plnit svoje povinnosti vůči vojsku. Komitét musí být respektován!

PRVNÍ VOJÁK: Švec musí být respektován.

DRUHÝ VOJÁK: Švec zachrání teď naše krky a ne komitety. Obejdeme se bez nich.

PAN KÓDL: Hlavní je, že máme vintovky, a ne komitét. Ten toho moc nenabojuje. (Martyška odejde.)

PRVNÍ VOJÁK: Nikdo na něj nic nedá, bratře Ševče. Nevšímej si toho.

ŠVEC: Všeho, i Martyšky si musím všimat. (Vyjímá ze své tašky mapy a plány a rozkládá je na stole.) Plán Penzy. A bídné mapy k tomu! (K důstojníkům.) Postaráte se o to, aby okamžitě byly vyplněny moje rozkazy. Zde jsou dispoice, jež jsem připravil. (Vyjme z tašky psané rozkazy.) Postup operací pro každého velitele batalionu. (Dívá se na hodinky.) Kultivátor v Krivozerovce má v této chvíli naši zprávu o obsazení broněviku. Je tedy připra-

ven. Stejně i Voženílek. Na nádraží jde boj, jehož postup jsme smluvili včera v noci. Penza bude blokována z jihu, z těchto nádražních rayonů, s východu přes bazar vnikne do města druhý batalion a batalion krivozerovský vyrazí ihned a bude hledět dosáhnout červených kasáren na západě města. Tak sevřeme Penzu ještě dříve, než přijede čtvrtý pluk ze západu. Čekám jej v noci. Ihned potom — všeobecný útok na město. Dopoledne musí být Penza vzata. Hle, (ukazuje na mapě) Ruzajevka. Tady na severu od Penzy směr Moskva. Odtud mohou přijít posily rudých. Vyslal jsem tam už včera rozvědky. Zatím se nic nehlásí. Proto musíme rychle jednat, než se Moskva vzpamatuje. Na rozřídovacím nádraží pracuje táta Krótil, kousek prvního záložního pluku. Není toho mnoho, ale musí to stačit k zajištění všech rayonů nádražních. A připraven musí být i — doktor Pánek.

KALUŽA: Sto Pierunóv! To je krásný den! ŠVEC (odevzdává mu rozkazy): Tady máš! A převezmeš můj prapor! Jsi starý reserveoberleutnant. Ukážeš co umíš!

KALUŽA (salutuje): Chci se činit! Tohle je krásný konec máje v Penze. (Odejde.)

ŠVEC (*k Trojanovi*): Všecko musí do zbraně. Písaři, ševci, bubeníci a trubači, pekaři. Je nás málo.

PAN KÓDL: Málo — ale každý vydá za deset. Ještě štěstí, že jsme poschovávali náskou tu bombu.

ŠVEC: Potřebujeme každou zbraň. (*Potěžkává svůj revolver.*) Můj starý zborovský nagan! Dobrá zbraň! Bije na jisto.

TROJAN: V noci a teď ráno jsme rozdělili zbraně, uchystané k odevzdání sovětům podle staré smlouvy.

ŠVEC: Dobře, Trojane. A ty jsi jako dříve můj pobočník. To znamená, že dnešní noc nebudeš spát. (*Píše další rozkazy.*)

TROJAN: Ty nespíš už třetí noc, bratře poručíku. (*Tlupa vojáků se vhrne do místnosti.*)

VOJÁK: Děkujeme ti, bratře poručíku, žeš nám vrátil naše vintovky.

DALŠÍ VOJÁK: Já jsem poznal svoji flintičku zlatou, svoji vintovečku zborovskou, Mařenu, Mařeničku!

(*Objímá a celuje svoji zbraň.*)

DALŠÍ VOJÁK: Ach, bože, božíčku, jsme tedy zas vojáci! Vojáci!

PAN KÓDL: A nejsme zboží, mrtvé zboží,

který se veze jako zaplombovaný někam do horoucího pekla.

JINÝ VOJÁK: Nejsme herinci. Nejsme hnůj, kerej se veze...

DALŠÍ VOJÁK: Dyt' jsme byli svázaný na rukách, na nohách i na hubě.

PAN KÓDL: A smrděli jsme už tím nic neděláním. Mrchy jsme byli. A teď jsme zas chlapi!

JINÝ VOJÁK: Vojáci! Vojáci! A už nejsme spolek! Už nejsme! A budeme do toho řezat, mastit, sekát, mazat!

JINÝ VOJÁK: Kluci, zdar poručíku Ševcovi!

VOJÁCI: Zdar!

JINÝ: Pusťte nás na město! Bílit!

JINÝ: Rozneseme tu havěť na bodácích!

DALŠÍ VOJÁK (*vstoupí*): Bratře poručíku, přijel jsem drezinou z Krivozerovky. Dva železničáři mne přitáhli. Tam je všecko připraveno. Kluci jsou jako žhaví. První batalion čeká na tvé další rozkazy.

ŠVEC (*píše*): Dostane je od poručíka Kaluži.

VOJÁCI: Hurrá! Hurrá! Ať žije poručík Švec!

VOJÁK-SLOVÁK: A já som, bratja moji, ten jisty štiasny chlap. Ja som husarskou šavlu vyfasoval, hej! Já husar od honvédov, hej! (*Zpívá:*)

»Šablenka brušená
to je moje žena,
ona mne vyseká,
až bude potřeba.«

(Tančí odzemek, mávaje šavlí jako valaškou. Ostatní tleskají a přizpěvují. ŠVEC klidně stojí, mírně se usmívá, občas se skloní nad papír a napíše něco. Po chvíli kdosi přitáhne harmoniku a hraje tančicímu. Druh druhá objímá, někteří tančí, jak dovedou.)

PAN KÓDL: A jsme zas mužský! Jsme vojáci. A smíme se bít. A kdyby nás tak pustili! A co takhle do Moskvy! Pane Švec, kouknou, pustěj nás až na Moskvu!

TROJAN *(zamyšleně)*: Až na rudé náměstí! Až k Vasiliju Blaženému. Ke zvonici Ivana Velikého. Rozezvučet zvony Kremlu! Nové velikonoce Rusku! Nové Christos Voskresse... A všemu slovanskému lidu. Od Šumavských hvozdů až k velikým žlutým vodám Tichého oceánu. Kdo by to tady necítil, že všichni jsme jedno?... A učinit konec sektářskému mumraji. Žít!

VOJÁCI: Bratře Ševče, jsme tvoji! A rozkaž — pudeme do ohně.

VOJÁK: Do ohně! Do vody! Vezmeme Penzu útokem!

ŠVEC *(vzkročí mezi ně)*: Dost už! Vezmete Penzu útokem. Ale vydržíte i zítra?

VOJÁCI: Vydržíme! Vydržíme!

ŠVEC: Nezradíte?

VOJÁCI: Jak bychom mohli zradit? Tebe? Nezradíme! Nikdy!

TROJAN: Zradili bychom sami sebe.

(Mezitím vstoupí JANDA, bledý, vysílený. Opře se o trám dveří a ztěží pozoruje přítomné.)

ŠVEC: A mohu vám někdy připomenouti tyto vaše přísahy?

VOJÁCI: Můžeš. Můžeš. Vždycky.

ŠVEC: Tož tedy... Všichni ke svým rotám! Ke svým oddílům! Nikdo ať se neváli ve vagonech! Každý ať je na slovo poslušen svých rotných! A teď pryč! Konec povídání a tancování. K boji! A voni, pane Kódl, dou a přinesou mně ihned moje věci z vagonu. Binokl, náboje, plášt...

(Místnost se rychle vyklidí. Zůstane pouze ŠVEC, TROJAN, TELEGRAFISTÉ a JANDA, který se odšine od dveří a opře se o stěnu, dosud nepozorován.)

JANDA *(slabě)*: Bratře poručíku...

ŠVEC *(se rychle obrátí k němu)*: Janda!

JANDA: Hlásím... že jsem vykonal... rozkaz...

ŠVEC: A jak to vypadáš? Co je ti?

JANDA: Nic... Myslím...

ŠVEC (*přistoupí k němu, sejme mu čapku*):
Co je tohle? Ty jsi raněn? (*Vytáhne svůj
obvaz, posadí Jandu a ovazuje mu hlavu.*)
Chlapče... to je krev... Vidíš... to je
ta krev... Mluvili jsme o ní. Ale je to
tvoje krev. (*Sáhá mu do kapsy.*) Máš ob-
vaz? Nemáš, ovšem. Ani vintovku jsi se-
bou neměl. Ani granát, ani revolver. Šel
jsi, hochu, jako student na procházku...
za děvčetem... za nějakou svou láskou..
Ty... Jihočechu... U nás tam na Vyso-
čině, tam v Moravské Sibiři, víš... u Čeň-
kova, u Třeště... rodí se trochu jiný
lid... A nemysli si... je to taky chasa
ušlechtilá... Ale je, když je to nutno...
žádostiva boje... Sed! Nehýbej se...
Ztrácíš vědomí... Střelili po tobě, nu a
tys myslel, že nebudou... že nebudou!
Není to však smrtelné, starej kamaráde.
Poznamenali tě... abys na ně nezapomněl..
— (*K telegrafistům.*) Odvedte ho pomalu
do vedlejší místnosti. A dva z těch sovět-
ských úředníků ať ho donesou k dokto-
rovi. Jeden z vás běž s nimi! (*Telegrafisté
odvedou Jandu. Švec se vrátí ke svým
mapám a plánům. Činí si poznámky, cosi
zakresluje.*)

TROJAN: Viděl's přece ty hochy!

ŠVEC (*nad mapami*): Viděl.

TROJAN: Dnes bylo by možno dobýti
s nimi půl světa.

ŠVEC: Téměř.

TROJAN: Půl Ruska jistě...

ŠVEC: Snad i více... Dnes...

TROJAN: Jsou to titíž hoši, kteří chodili
s námi na rozvědky, útočili u Zborova,
stékali Mogilu, bili se u Korostyševa, na
kyjevském mostě, u Bachmače... Které
vojsko na světě se jim vyrovná?

ŠVEC: Žádné vojsko na světě není jako toto.
Je v nich všecko, co je nejlepšího v našem
lidu. A jsou v nich i — propasti... Myslím
na ně někdy. Často...

TROJAN: Neobávej se ničeho, bratře po-
ručíku. Věř v ně, jako oni věří v tebe.

ŠVEC: Věřím.

TROJAN: Nezradí tě... Zradili by sami
sebe...

(*Venku střelba.*)

TELEFONISTA (*hlásí*): Bratře poručíku,
hlásí se poručík Kaluža. Sděluje, že celý
nádražní rayon Penza I. a II. i roztřídov-
vací, vše v našich rukách. Úřadovny obsa-
zeny našimi vojáky. Železničáři všude po-
máhají.

TROJAN: Jsme zachráněni! A budeme úto-
čit!

ŠVEC (*podívá se na hodinky*): Obsazujeme tedy všechny podstupy k městu. (*Pohlédne oknem.*) Jak je to krásné město! Bílá Penza! Tolik hezkých děvčat by se tam na tebe smálo, Trojane, krasavče! A my útočíme!

TROJAN: Nebylo jim dlouho do úsměvu. Ale budou se na nás usmívat!

ŠVEC: Nevím... Musíme dále, na východ k našim — Ale nyní potichu sevřeme město... A pak prudký pěkný útok... Zborovský...

TROJAN: Zborovský!

ŠVEC: Přesně ve dvanáct hodin v poledne je Penza vzata našimi vojsky.

TROJAN (*vzhlédne udiveně a nadšeně k Ševcovi*).

OPONA

DĚJSTVÍ DRUHÉ

(KAZAŇ.)

Paluba velkého volžského parníku »Karamzinu«, stojícího v kazaňském přístavu, s nímž je spojena mostem. Ruch v přístavišti. V dálce na vrchu kazaňský Kreml. Počátek září. Pokročilé odpoledne. Na palubě velitelská kajuta Ševcova, nad ní československá, tehdy bíločervená vlajka. Parník je opevněn, pytle písku, kulometry, děla. Přicházejí STRÁŽE a LODNÍCI. Někteří VOJÁCI sedí na pytlech, ozbrojeni, vypravují si...

PAN KÓDL (*střeží vchod u kajuty Ševcovy, prozpěvuje si tlumeně*): Až se bude u Nymburka... suchá lípa zelenat...

PRVNÍ VOJÁK: Tenkrát, člověče, to ti to šlo ráz na ráz. To nemáš ponětí, Honzo! Copak, tys byl u Lipjag raněn. No, já sám sem myslel, že tu Samaru nedostaneme. Řeka Volha, řeka Samarka, město na kopečku za nima v pravém úhlu vobou řek, no, to ti bylo »položení«, člověče! Ale kluci všechny měli ještě krev ve vohni vod tý chvíle, co u Lipjag padl Gayer. Však to víš...

DRUHÝ VOJÁK: No jo... jakživ jsem neviděl takovou řezničinu, jako u Lipjag. Ti rudasi se tam bili dobře. A co jich bylo! Jako záplava hrabošů... Pořád noví a

*

noví vylézali z děr! No, a já to dostal semhle, rovnou do plic. Proletělo to — a já jsem za tři měsíce jako jiskra. A teď už bych šel znovu... Lezou na nás se všech stran jako štěnice...

PRVNÍ VOJÁK: Jako rusi, chceš snad říct'...

DRUHÝ VOJÁK: Inu, to je právě to blbý, že jsou mezi nimi Rusové. Svázej to sem prej z celého evropského Ruska. Na tak zvaný rusko-německý frontě byly ještě nějaký ty trupy, nic tam po míru brest-litevským nedělaly, tak je Trocký všechny vozí teď sem na nás.

PRVNÍ VOJÁK: Ubohý Rusové!

DRUHÝ VOJÁK: Ubohý, neuhý, člověče. Řezničina je to všecinko tady. Ti naši kluci ve Francii a v Italii vědí aspoň, s kým mají tu čest! A člověk tadyhle houbu ví, s kým má tu čest. U Lipjag jsem zrovna slyšel i český volání. A pustil jsem tam kulomet... Jak to fičelo! Až po mně samotným šla hrůza.

PRVNÍ VOJÁK: Penza — pamatuješ, Honzo? Byla to první jarní bouřka, kterou jsme tady v Rusku letos zažili. Do toho pekelného řevu všeckněch těch kulometů a kanonů najednou spustil ještě sám Gospodí Pomiluj! A potom ta duha!

PAN KÓDL (*bručí*): Nehulákejte mně tady, dacani! Zbudíte mně ho.

DRUHÝ VOJÁK: No, no, dyť jsme tiše. Jen aby ho voni nezbudili s tou svou »suchou lípou«.

PRVNÍ VOJÁK: Ta bouřka se tenkrát utišila naráz jako pes, když popadne kus masa. A rovnou v poledne, člověče!

DRUHÝ VOJÁK: Ubohá Penza! Pak jsme táhli na východ. Já vím, že tam penzeský báby brečely. A krásný báby.

PRVNÍ VOJÁK: Krásnejch bab bylo pak ještě, Honzo! V Kuzněcku byly krásný báby, v Syzrani, v Batrakách na Volze, všude, člověče!

DRUHÝ VOJÁK: V Samaře ti mně taková slušná ženská ve špitále ošetřovala, bratře, krásná bába!

PRVNÍ VOJÁK: V Buguruslaně byly krásný báby, v Ufě, v Bugulmě, v Melekesu byly krásný báby a což teprve v Simbirsku. Víš, že Lenin je ze Simbirska?

DRUHÝ VOJÁK: Měl asi radost, chudinka.

PRVNÍ VOJÁK: Von prej Lenin proti nám nic nemá, povídal Martyška.

DRUHÝ VOJÁK: Martyška pořád něco povídá.

PAN KÓDL (*bručí*): To je právě to... To je to... A že ho necháváte povídat, kluci?

PRVNÍ VOJÁK: Všecko Trocký. V aeroplánu lítal prej vondyno nad Kazaní.

DRUHÝ VOJÁK: Aeroplánů mají dost, čerti! A vůbec, všeho mají dost.

PRVNÍ VOJÁK: A v Kazaní toho není dost? Já ti viděl sklady a zásoby, člověče! I aeroplány na platformách jsem na dráze viděl, kanony až radost, všecko fungl nový. Jen kdyby Rusáci...

DRUHÝ VOJÁK: Rusáci! Rusáci!

PRVNÍ VOJÁK: Je jich jako babek — a nikde jich nevidíš.

DRUHÝ VOJÁK: Jo — nevidíš. Heleď, támhle!

PRVNÍ VOJÁK: Kde?

DRUHÝ VOJÁK: No, támhle, nahoře, na tom náměstíčku před soborem.

PRVNÍ VOJÁK: Co tam dělají?

DRUHÝ VOJÁK: Dívají se...

PRVNÍ VOJÁK: Na co, člověče?

DRUHÝ VOJÁK: Na to, jak my vedeme vojnu o Kazaň. Maj ti dalekohledy, divadelní kukátka... Každý den jich tam stojí zástup a vedou řeči, debaty, víš, jako strejci u nás na kopečku na manévrech. Vodtam-tad dohlédnou daleko...

PRVNÍ VOJÁK: Na vrchní Usloň mužou krásně dohlédnout, to máš tady naproti.

DRUHÝ VOJÁK: Na Arakčino dohlédnou,

na Krásnou Horku, na Árský pole, na zatracený Árský pole... Nestačíme se tam bít!

PRVNÍ VOJÁK: Nekřič, spí...

DRUHÝ VOJÁK (*septem*): Zatracený Árský pole, to ti povídám... (*Něžně.*) Spí... Spí ti už vosmačtyřicet hodin...

PRVNÍ VOJÁK: Pán Bůh požehnej!

DRUHÝ VOJÁK: A to ho sem museli přitáhnout. Živou mocí nechtěl si odpočinout. Pak nastala ta pausa, nasekali jsme jim zasejc, vodtáhli s krvavejma hubama, tak naši kluci sami položili ševce do hajan. A chudák, jen doleh', usnul. Nespál snad deset dní ani hodinu. Brášku, co bysme byli bez něho? Kde by nám už byl konec?

PAN KÓDL (*zaslechnuvší poslední slova*):

A při tom, dacani, dovolíte, aby tu někdo ještě chodil a kušnil. To já vím taky, voni chytrý, že vojáci nespějí, jó, ale když je v celým těle mozek unavenej, všecko pak stojí za houby, a když je mozek vodpočatej a svěží, tak i do těch nejutrmácenějších oudů přeci vjede ještě kousek toho života... Šak von to pan Švec ví taky. Von taky není jen mozek, ale i srdce. Nikdo by tolik naše kluky nešanoval a jima nešetřil jako von.

DRUHÝ VOJÁK: Ale posily a doplnění nikde.

PRVNÍ VOJÁK: A červenejch desetkrát tolik, kolik jich bylo na začátku.

PAN KÓDL: A že jim zase nasekáme?

DRUHÝ VOJÁK: Pokud nás povede von, *(ukáže ke kajutě)*, nasekáme.

PAN KÓDL *(nespokojeně se ohlédne)*: Člověče, voni jeden drbane, vědí, že mně ho zbudili tím svým hulákáním?

(Všichni stanou v pozoru. Dveře kajuty se otevrou a vyjde ŠVEC, ozbrojený revolverem. Svěží, usměvavý...)

ŠVEC: Hoši... takový hlad...

PAN KÓDL: Už běžím za Balvínem. Horkej čaj, pane Švec?

ŠVEC: Horký čaj, ano. A kus chleba.

PRVNÍ VOJÁK: Pořádněj kus, pane Kódl. A koukaj něco k tomu...

ŠVEC: Cokoli do úst, bratři. Dva dni jsem nejedl. Protože jsem dva dni ustavičně spal. A teď tu stojím — a stojíte tu vy — a já se stydím před vámi. *(Usedne na pytle. Rozloží mapu, zkoumá ji.)* Volha, Volha... A zase ten Romanovský most! Jaký ohromný reservoir je tohle všechno, tady na západě! Celá sovětská Rus! Ale

ještě ohromnější je strašná síla tableta... hromských kluků, jak říká náš Kaluža... Je nutno jí šetřit... Není nevyčerpatelná... Co je asi s Kazaní? Jak jen jsem mohl tak dlouho a neodpovědně chrápat! Kde je Kaluža? Ah, pan Kódl se potí s čajníkem.

PAN KÓDL *(přináší čajník, chléb, salám, máslo)*: Tak, tady je to. Přitáhněte, kluci, támhle stoleček přeci, co tu vejdíte?

(VOJÁCI přivleknou malý stolek, postaví jej před ŠEVCE. Pan KÓDL spěchá do Ševcovy kabiny a přináší šálek, talíř, příbor. Chystá snídani.)

ŠVEC: Větrím Kalužu ve vzduchu. Zavolejte ho ihned sem!

PRVNÍ VOJÁK: Támhle jde s poručíkem Trojanem, bratře plukovníku.

(KALUŽA A TROJAN rychle přicházejí.)

PAN KÓDL *(k nim)*: No jo... To voni dycky k nejlepšímu. Mám pro nich hlt, pane Kaluža. Pravá carská s bílou golovkou, Nikolajevka. Vod Žida, to se ví... Ale uviděj, že jim nebude smrdět.

TROJAN: Už vzhůru, bratře plukovníku? Měl jsi raději ještě spát.

PAN KÓDL: Tihle dacani mně ho zbudili.

ŠVEC: Mlčte mi s tím spaním... (*Jí, co chvíli však nahlíží do map.*) Raději rychle zprávy sem! Co nového?

KALUŽA (*vyhýbavě*): Ale pan Kódl tě hlídal jako Cerberus.

PAN KÓDL: Co je to ten jejich Cerberus? Jakej Rus?

KALUŽA: Vedí, to byl jednou takovej pes, kterej tam...

PAN KÓDL: Pes! Pes! Ale jo! Třeba i pes. A proč ne i pes, věrnej, panečku, spolehlivej, lepší než mizera člověk. To jen Janda pořád: Člověk! Člověk! Za mizeru člověka nedám ani vocas z dobrýho psa. A, pane, já měl psa, to by koukali!

ŠVEC: Kde jste byli? Čekám na tvé zprávy, Kalužo!

KALUŽA: Byli jsme na dostihách, tleskali jsme znamenitým kazaňským plnokrevníkům, hudba hrála, flirtovali jsme s nádhernými ženami, pak jsem chtěl mermocí jít do jednoho šantánu, ale tady Trojan řekl, že ví o jiném, kde jsou lepší kosti a kůstky.

ŠVEC (*ponuře*): Co to žvaníš? Rychle, chci vědět, co je s Kazaní?

TROJAN (*vzrušeně*): Toť se rozumí, že lže, bratře plukovníku. Do nijakého šantánu! Ale — jsou a žijou i šantány, i dostihy,

bankety, nádherné ženy, plnokrevní koně, hudba...

ŠVEC: Tedy táž — Kazaň! — Velkolepé město!

KALUŽA: Matka boží kazaňská bdí nad ním. A dole, na vrchním Usloni stejně jako u Morkvaš, na Svijažském směru stejně jako na Árském poli, před Prachovým závodem, pak zas někde u Suché řeky a u čertovského tatarského Kizimetěva — všude stojí bratja Čechoslováci...

TROJAN: Jeden proti stu, deset proti tisíci...

KALUŽA: Kazaň věří v zázraky. Je zvyklá na zázraky. Už za tatarských chánů děly se tu patrně zázraky. Pugačev dělal zázraky. Stěnka Razin! Jermak! Proč by Čechoslováci nedělali zázraků? Bohatýři! Čudobogatyry, jak nám říkají. A moje zprávy?

ŠVEC: Dobré? Nedobré?

KALUŽA: Stydím se za své zprávy, bratře plukovníku. Byly to, myslím, poslední síly, jež jsme před třemi dny nasadili, abychom odrazili rudá vojska. Potřebovali jsme však aspoň týdenního oddechu a ne jen ubohých dvou dní, za které ovšem »Zaplať Pánbu!« Rudí byli odraženi, pravda, ale rudí jsou dnes opět zde a jsou desetkrát

silnější. Se všech stran postupují nyní ke Kazani. Co měla Moskva nejlepšího, vše poslala sem. Rudá armáda tuční den ze dne, hodinu za hodinou. A naše rotý tají jako sníh na slunci. To už není Penza ani Samara, kdy měla taková rota do útoku svých poctivých dvěstěpadesát bratříčků — teď je vzácná rota, která jich má sto. Sto vyčerpaných, znavených a nevyspalých vojáků, kterým hrozí nebezpečí, že za chvíli už nebudou vojáky. Nikde pomoc! Kazaň hnije mezi vodami Volhy, Kazaňky a Kamy, nehne ani prstem na svoji obranu. Samara, která slibovala pomoc, se neozývá. Sibiř a Ural, které slibovaly pomoc, se neozývají. A Spojenci, kteří slibovali pomoc, se neozývají. Za nějaký den rudí, kteří opět svírají město, zahájí všeobecný útok, pod nímž se musí zhroutit i naše hrstka, třeba železná. Rozteče se v ohni sovětských kulometů. Padneme všichni pro Kazaň — a padneme nadarmo!

ŠVEC: Nepadneme! Z jihu nepřišly nijaké zprávy? Se směru simbirského?

KALUŽA: Nic! Jsme odřezáni od světa a obklíčeni v hříšném a líném městě!

ŠVEC: Utiš se, starý Kalužo! Vyvedu naše vojsko z Kazaně.

TROJAN: Rve mi to srdce! Jaké velké věci tu ztroskotávají! Běží o Rusko!

ŠVEC: Běží také o nás, bratře poručíku. Běží o mnoho. Snad o všecko. — (*Ke Kalužovi.*) Znáš praporčíka Sameše? Je starý rozvědčík a sám miluje překvapení.

KALUŽA: Dej Bůh! Já už nedoufám ani v překvapení!

TROJAN: A jak jsme vzali Kazaň! Tiše, jako když hvízdne Slavík-loupežník, přikvačí bleskem jeho chlapci — a kořist je v rukou celá, přebohatá.

ŠVEC: To právě ukolébává nyní Kazaňce. Věří, že Slavík-loupežník zase hvízdne — a Trocký s tisíci a tisíci krásnoarmějci zmizí s kazaňského obzoru. Ale Českoslováci jsou jen lidé! A my nemáme nic, jen svoji armádu. Ztratíme-li ji, ztratíme všecko.

TROJAN: A přece víme, že po pádu Kazaně sověť v Nižním Novgorodě balil už svoje věci, hotov k evakuaci města. Totéž se dělo v Jaroslavi, ve Vologdě a ví Bůh, kde ještě... Přišli lidé z Moskvy a zapřisahali, jítí rychle na Moskvu, Moskva prý čeká...

ŠVEC: Kazaň sama ihned po našem příchodu mohla postavit dvacet tisíc bojovníků, mladých a zdatných, skvěle vyzbro-

jených. Je tu zásob pro pět armádních sborů, pro dvěstětisícovou armádu, vše nové, výtečné, jak to starý Sandecký zde zkoncentroval ještě předminulý rok, v ruskoněmecké válce... Nesmírné zdroje zásob! A nic! Kazaň tedy pořádá dostihy.

KALUŽA: Sviňstvo! Čisté slovanské sviňstvo!

ŠVEC: Poslali mi tři sta důstojníků. A velí jim náš Janoušek, chci-li, aby nám byli nějak užiteční. Co platno, že se bijí dobře!

KALUŽA: Ale jen pod Janouškem.

PAN KÓDL: A mají taky komitét? Poněvadž von Janoušek nemiluje takový věci.

ŠVEC (*vstane*): Pane Kódl, neřečňujou a odkliděj tohle všecko.

PAN KÓDL (*zarmouceně*): A teď ještě dostanu! K vůli nějakým drbanům. (*Sklíží se stolu, bručí.*) Tadyhle poctivej voják . . .

ŠVEC: Co dělají tvoje roty, Kalužo?

KALUŽA: Dvě mám v rezervě. Nutně potřebovaly aspoň dvanáct hodin oddechu.

ŠVEC: Ještě dnes je pošleš na Árské pole.

KALUŽA: Stane se, bratře plukovníku.

ŠVEC: A předměstí?

TROJAN: V dělnictvu je agitace. Čerti vědí, kudy sem lezou agitátoři. Snad se podrývají pod zemí... Je tam zmatek a někde

propukávají vzpoury. Jako na Prachovém závodě na příklad!

ŠVEC: Bojí se mstitelů — komisařů! Všecko se tu bojí zodpovědnosti a nějakého odvážného činu. Těžká práce!

KALUŽA: Také nás vítali s jásotem. Jako všude. A jako ostatní.

TROJAN: Všemi zvony vyzváněli. Jako všude.

ŠVEC: Vyzváněli, vyzváněli! Vyzvánět dovedou. Aranžují slavnosti jako nikde na světě! Bankety nevídané, přípitky neslýchané. Znam je leta!

TROJAN: Bojím se, že někteří z nás je budou nenávidět!

ŠVEC: Ach — jich nelze nenávidět.

KALUŽA: Zadek jim vyprášit!

ŠVEC: Bili je příliš přes hlavu, to je to!

TROJAN: A udržíme Kazaň, bratře plukovníku?

ŠVEC (*s úsměvem*): Udržíme... pokud toho budem' potřebovat. Ale udržet musíme hlavně svoje vojsko. Proto — bude-li nutno — opustíme i Kazaň! — (*Vzdálené dělové výstřely.*) — Naše artilerie!... Zás tedy ta stará melodie jako před čtyřiceti osmi hodinami.

KALUŽA: Cholera... Rád to slyším. Zvykl jsem si na ni za ty tři měsíce. A po těch

dvou dnech se mi po ní už stýskalo. (*Zvýšený ruch v přístavišti.*)

TROJAN: V městě se opět probouzí panika.

KALUŽA: To je zvíře o tisíci hlavách! Ach, kdyby aspoň uměli být trochu klidni!

ŠVEC: Kdyby aspoň sám kazaňský štáb ruské národní armády dovedl být trochu klidný. Hleďte!

(*Přicházejí dva RUŠTÍ DŮSTOJNÍCI z kazaňského štábu.*)

ŠVEC: Vítejte pánové.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Pane plukovníku, mám čest vám hlásit...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Štáb měl opět poradu...

ŠVEC: Opět poradu...

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Štáb měl dnes ráno opět poradu o situaci. Bylo rozhodnuto Kazaň držet všemi silami.

ŠVEC: Československými!...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: ... i ruskými, a vůbec všemi prostředky. Je nemyslitelno vzdáti se města, takového města!

ŠVEC: Ano, takového města...

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Aspoň je nutno evakuovati všechny zásoby, raněné...

ŠVEC: Jsou tomu tři neděle, kdy jsem říkal totéž. Kromě zlatého pokladu nebylo vyvezeno nic. Na Urale, za Uralem, po celé Sibiři se organisují vojska, která nemají co na sebe a čím střílet. Z kazaňských zásob dvakráte tak silná vojska mohla být vystrojena.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Bylo nutno pořídit soupis zásob.

ŠVEC: Mýlka, plukovníku. Bylo nutno vyvázet. Město bylo neustále obléháno nepřitelem. A vy jste dělali soupisy.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Promiňte, pane plukovníku, při veškeré úctě k vašemu heroismu: máte málo zkušeností o štábní práci...

KALUŽA: Budete-li takto mluvit, dáme vás rychle vyvésti na břeh.

ŠVEC: Mlč! Má pravdu. Nemám zkušeností o takovéhle štábní práci. Chvála Tobě, Gospodi, že nemám. Ale vy jste nevyplnili ani jediný rozkaz, ba co říkám, ani jedinou úmluvu a úlohu, kterou jsme s vámi společně vypracovali. Přicházíte pravidelně ve chvíli, kdy se začnou ozývat dělové rány a kdy nepřítel postupuje proti městu. Vím to už nazpamět. Pokračujte!

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Štáb je ochoten učinit vše, co je v jeho silách a moci.

ŠVEC: Nevím o nijaké síle. Vím jen, že štáb nemá nijaké moci. Postavili jste tři sta bojovníků. Toť vše. Stotísíkové město, jako je Kazaň, musí mít více policistů než takovouhle obrannou armádu.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Nemohli jsme mít vojska, dokud jsme nesorganisovali kádry a štáby.

ŠVEC: Nic jiného neorganisujete, než kádry a štáby.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Pane plukovníku, řekli jsme už: Kazaň musí být uhájena.

ŠVEC: To je vaše přání — a naše věc. Dovedete předkládat svoje přání, ba i své rozkazy s bravurou, které se musíme všichni podívat! Ti tam naproti, zdá se, dovedli už z toho vyběhnout. Tam, holoubci, kypí práce a šumí a hučí organisace. Ohromně rychle pochopili od té chvíle, když nám spadla přes noc do klína celá Sibiř, Ural a Povolží, že boj s námi je boj vážný a boj na smrt. Je to divné a mrzuté, ale my jsme je naučili válčit. Když se nedovedete učit od nás, učte se od nich. Mrzí vás, že nevedeme vojnu »odborně«, podle vašich představ — a že přece vítězíme. Nevím ani, jak vedeme tu vojnu, a jak nazvat náš styl. Chcete-li: Přelom, přeskoč, nepodlez! Každý náš voják ví, co má dělat.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Padne-li město...

ŠVEC: Město padne — nepřijde-li pomoc...

Naše vojsko brání ještě Samaru a Simbirsk, bojují na nikolajevské frontě, proti Saratovu, hájí směr orenburský, zajišťují Jekatěrinburk a celý Ural, hlídají nepokojnou magistrálu, která jediná spojuje nás se světem. Zítra nám nezbude, než abychom se množili dělením... V Syzrani, v Samaře, v Simbirsku, na trati bugulmské a na trati ufimské a na všech tratích, jdoucích na východ až k Vladivostoku jsou naše hřbitovy. Naši ranění přeplňují všechny nemocnice. A jsou to jen těžce ranění. Ostatní jsou zde, při mně. A bojují... Vy se usnáváte...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Co míníte však dělat, pane plukovníku?

ŠVEC: Udělám, co bude nutno.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Pro vás?

ŠVEC: I pro vás.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Neuznáváte dispošic kazaňského štábu?

ŠVEC: Šli jsme s vámi na Kazaň. Slibovali jste v Samaře a v Simbirsku hory, doly. Vidím jen doly, nížinu nečinnosti, veselé lhostejnosti, takového nějakého dovádívého fatalismu vašeho, který vem čert! Nedožřeli jste nic z daných slov. Nemáte po-

tuchy, jak se mi to přičí... Nikdo vám neslibil, že bude hájit města, když vy budete tancovat a pít. A přes to, hájíme ho ještě — i když vy tancujete a pijete.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Pane plukovníku...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: To je vaše láska k Rusku...

ŠVEC: Mlčte mi o tom! Jste Rus, ale bojím se, že nevíte, co je to láska k Rusku.

KALUŽA: Nestál byste tady!

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Co máme říci ve štábu? Nepřijdete tam, pane plukovníku?

ŠVEC: Nemám času na marné řeči. Půjdu-li dnes někam, tož mezi své vojáky.

(Vběhne uřícený VOJÁK-SLOVÁK, posel z fronty.)

POSEL: Brat plukovník, doněsol som raport.

ŠVEC: Odkud?

POSEL: Od Prachoveho zavoda.

ŠVEC: Ukaž! *(Čte.)* No ovšem. Stále stejná: Posily! Počkej! Napíše jim něco. *(Píše.)*

KALUŽA *(tiše k Trojanovi)*: Neviděl jsem ho dosud takového.

TROJAN: Ale je to on. Jak málo ho ještě všichni známe.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK *(k druhému)*: Je to zahanbující, kapitáne.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Musíme to strpět, Vasile Dimitrijeviči. Na konec vše leží na něm.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Opustí-li Čechovoj-ska město, je ovšem konec.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Nemáme sil. Nikdo ho neubrání.

ŠVEC *(prohlíží ještě papír)*: Tady máš. Nemohu ti víc napsat, než tři slova.

KALUŽA: Vydržet!

ŠVEC: Ano. A k tomu: Přijde půlrota. Víc totiž nemám. *(K vojákovi-Slovákovi, který zatím usedl na pytel a usnul.)* Ale — bratře Jurajčíku? Usnul... *(Budí ho. Voják se vzpamatuje, zakymácí se, zsalutuje.)* Co je s tebou? Šuhajku?

POSEL: Nespal som tri noci, brat plukovník.

ŠVEC *(pohládí ho)*: Tady doneseš ještě tento rozkaz a hned potom si lehneš. Vidíš, Jurajčíku, dnes už bys nemohl tancovat odzemek jako v Penze.

POSEL: Len čo sa vyspím, brat plukovník. *(Salutuje. Odchází.)*

ŠVEC: Poběží k Prachovému závodu. Za chvíli přijde jiný posel z Vrchního Uslonu, přijdou poslové z Nižního Uslonu, čekám už několik dní i posly od generála Kapela. Je to jediná pomoc, kterou nám osvo-bozené území posílá. Ale nedojde-li?

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Dojde, jistě dojde, pane plukovníku!

ŠVEC: Vaše víra je povznášející. Ale nemám nijakých zpráv o Kapelovi. A to je pro mne rozhodující. Sami vidíte, že naši lidé padají únavou. Snad je vám lhostejno, padnou-li všichni, jen když Kazaň bude stát! Ale za této situace padnou oni i Kazaň. Tentokrátě však, pánové, mám svaté právo vám říci, že především učiním vše pro záchranu našeho vojska. A nejde jen o jeho fyzickou záchranu. Což myslíte, že naši lidé nevidí a necítí toho bahna, v němž tu zápasí o vaši Kazaň a o vaši Rus? A že tím netrpí? Ztrácí-li víru ve vás, nesmí ztratit víru v sebe. Co chcete, abychom ještě činili pro vás my, nečiníte-li nic sami pro sebe?

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Pokořujete nás, pane plukovníku. Snad není tak zle...

ŠVEC: Je tak zle, že budete zabíjeni po stech. Dáte se zabít nebo chcete se bránit? Ne-ní-li už ovšem pozdě... Vyřídíte štábu, že se nemohu řídit dispozicemi, jež nemají nijaké praktické ceny.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Nezdá se vám, pane plukovníku, že je to sobectví?

ŠVEC: Vy Kazaňci mluvíte teď o sobectví našich vojsk, která se měsíc bijí za vaše

město? Ale chcete-li tedy, je to i sobectví. Přichází k nám v poslední chvíli toto sobectví, a je už nejvyšší čas, že přichází. Neboť je právě chvíle, kdy musíme pomýšlet také na sebe!

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Jsou to tvrdá slova. Bůh s vámi, plukovníku.

ŠVEC: I s vámi! A Bůh vám odpust!

(DŮSTOJNÍCI odejdou. Mezitím přišlo na palubu několik DOBROVOLNÍKŮ, mezi nimi JANDA, MARTYŠKA. Také pan KÓDL se objeví, bručí, hádá se s nimi. ŠVEC shromáždí DŮSTOJNÍKY u svého stolku.)

KALUŽA: Dobře, že odešli.

ŠVEC: Přijdou zas. Znáám je. A jednoho dne... budou nás vinit... Pomlouvat... Že jsme neučinili dosti... Že jsme — za jejich vydatné pomoci — mohli vzít ještě Moskvu.

TROJAN: A mohli jsme vzít Moskvu?

ŠVEC: Mohli. Kdybychom měli komu světit obranu Kazaně.

JANDA *(přiblíží se k Ševcovi)*: Jsme obklíčeni, bratře Ševče.

ŠVEC: Kdo ti to řekl?

JANDA: Povídá se to.

ŠVEC: Povídá se to... Tak i ty, Jando, žiješ z toho, co se povídá?

KALUŽA: Hlas lidu, hlas...

JANDA: Boží, bratře majore.

TROJAN: A hlas kterého lidu?

MARTYŠKA: A třeba jen i náš, bratře poručíku. Však my dobře víme, co před námi tajíte. Nemyslete si, že nemáme svoje informace. Nemyslete si, že nevidíme do celé situace.

JANDA: Bratře Ševče, nedomnívej se, že ti nevěříme, že si tebe nevážíme. O tom, prosím, nemůže být nejmenší řeči. A bratři plní svoji povinnost i tvoje rozkazy. Ale nyní se mi zdá, že nám osud dává vědět, jak přece jen kroky naše byly omylné a vratké.

MARTYŠKA: Ztratili jsme cíl. Nemáme vedení...

VOJÁCI: Ohó!... A švec není vedení?

MARTYŠKA: Já nemluvím nic proti bratru plukovníkovi. Já jen proti Národní radě.

KALUŽA: Svrhli jste v Čeljabinsku starou Národní radu. Zvolili jste si v Omsku novou Národní radu. Ale ty jsi vždy proti všem Národním radám. Pro co jsi tedy? Chachare!

TROJAN: A přicházíš nás zdržovat a okrádat nás o čas vždycky při nejvážnějších věcech.

JANDA: Bratře Ševče, prosím tě, zakaž už

jednou tenhle hrubý oficírský a nedemokratický tón!

MARTYŠKA: Ano, nedemokratický!

JANDA: Ty nám přece rozumíš. Snad rozumíš mně aspoň. Hleď, tolik zbytečné krve... A nadarmo. Nepovalíme tuhle rudou sílu, která je v této chvíli jediné mocna v Rusku a vše je bezradné vůči ní...

TROJAN: Byli jste to vy a vaše sněmování v Čeljabinsku i v Omsku, kde jste vítali ruské demokraty a slibovali jim pomoc proti rudé diktatuře.

JANDA: Myslelo se...

KALUŽA: Právě, že se nemyslelo. A nemyslí se zas. Ač se tady potuluje tolik všelijakých myslitelů. Ale jediný, kdo myslí...

TROJAN: A kdo jedná...

ŠVEC: Mlčte, Kalužo! Trojane! (*Obrací se k dobrovolníkům.*) Co vlastně chcete, chlapani?

MARTYŠKA: Chceme vědět, na čem ve skutečnosti jsme. Jaká je situace.

TROJAN: Říkal jsi před okamžikem, že vidíš do celé situace.

MARTYŠKA: To jest — nu ano. Ale se stanoviska vojenského.

JANDA: Po městě jsou rozšířeny sovětské letáky. Moskevský Sovnarkom obrací se k nám, k Čechoslovákům, nabízí smír...

Byli jsme, hovoří se tam, oklamáni... zneužití... Zastavte, volá sovět, zastavte, bratři Čechoslováci, krveprolití.

TROJAN: Jsme tedy bratři Čechoslováci.

Najednou už to není starorežimní pojem.

KALUŽA: A naivní Čechoslováci vidí ve všem podfuky, jen v tomhle ne. Zastavte boj — uvidíte, co s vámi udělají.

JANDA: Jaký strašný fanatismus a jaká nenávist! Lid Chelčického proti lidu Tolstého!

TROJAN: Lid Žižkův proti sektářům.

KALUŽA: Dobrý, zdravý a silný lid proti Trockému. A Trocký — to je cholera. Cholera — asiatika!

ŠVEC: Nerozumím tomu, co se zde povídá. Vypluli jsme ze Simbirska za zvuků hudby. I ty, Jando, jsi byl mezi těmi, kdož vypluli, aby dobyli Kazaně. Pálila tě ještě rána z Penzy — mlčel jsi a maširoval jsi s ostatními. Dobyli jsme Kazaně, bráníme Kazaně. Děláme jen to, co musíme dělat jako muži! Máme ještě nějaký pojem o cti. Nejsme stádo ovcí, které se někam nahrne a najednou zase bezmyšlenkovitě uteče, rozbíhající se na všechny strany podle toho, jak kdo zavolá. O mne buďte bez starosti. Vím, co mám dělat. Nemohu mít dvacet náčelníků štábu a dvacet plánů. Stačí mi

jeden — a ten mi říká, abych nejen zachránil naše vojsko, ale i jeho čest.

JANDA: Neposedla tě ctižádost, bratře plukovníku?

MARTYŠKA (*vztekle*): A tak já vám to řeknu, co tohle všecko je, bratři! Jakýpak dlouhý řeči! A ostatně mám povinnost vám říci pravdu. Lampasy to jsou. Pěkný červený generálský lampasy. Někdo si myslí, že když je moh' dostat jeden, proč by nedostal i on? Pěkný červený lampasy z naší český, dobrovolnický krve. Mně se, mně se všecko zdá, že se tady u Kazaně chce někdo živou mocí vyznamenat, něco si vysloužit. Vždycky jsem varoval bratry, aby moc nevěřili důstojníkům. Důstojníci, to je vždycky buržoasie, mužstvo — to je vždycky proletariát. Teď dochází na moje slova. Někdo si chce z naší krve pořídit červený, generálský lampasy... (*Všichni ustrnou. Pausa. Ticho. Švec, bledý, volně se posadí ke stolu. Jako by na chvíli ho opustil mrazivý klid. Ostatní se rozestoupí. Za okamžik Švec vstane, dívá se klidně na Martyšku, rozpačitě se usměje.*)

PAN KÓDL (*zuřivě se prodere kupředu*): Pane Švec, rozkaz — a já ho hodím do Volhy. Rozkaz, pane Švec!

JANDA (*k Martyškovi*): Bylo to od tebe

hrubé, Martyško. Odprosíš bratra plukovníka. Nemohu s tebou souhlasit. V něčem jiném je naše tragika. Odprosíš! A bratr plukovník ti jistě odpustí.

(*Dělové výstřely. Silnější. Na několika stranách.*)

KALUŽA (*tiše*): Hanba, hanboucí!

TROJAN: Jaká hanba!

ŠVEC (*usmívá se podivně*): Nechte toho... Nevím už nic, co se stalo. Slyším střelbu... Vidím v této chvíli Kultivátora a jeho roty, bojující na Árském poli a na Usloni. A vidím Hasala, Ondrušku, Káňu, kanonýra Přibyla, vidím Šroubka-Brunera, Bergra, Janouška, Kestnera — kulometčíka, a vidím i Slováčka-Jurajčíka, kterak doběhl a odevzdává veliteli můj papír. Vojáky, kteří se bijí...

VOJÁCI: Hanba Martyškovi! To je ničemnost! My si to s ním vyrovnáme!

ŠVEC (*přísně*): Chtěli jste rozkaz! A nic vy nebudete vyrovnávat.

MARTYŠKA: Já, bratře plukovníku... já jsem nemyslel, že bych...

PRVNÍ VOJÁK: To by bylo pěkný, aby si tohle směl někdo dovolit proti člověku, kterej nás tolikrát zachránil...

ŠVEC (*mrzutě*): Dostí, bratři. Rozkazují

Martyškovi, aby ihned odešel a snad se i vyspal. (*Martyška stydlivě a rychle odejde s paluby.*) Ty, Jando, vystřídáš mého telegrafistu. Je unaven, potřebuje odpočinku. (*Vojáci reptají. Janda odchází do kajuty k vojákům. Švec k důstojníkům.*) Vidíte — i toto je Kazaň! Nahlodává to už duši našeho vojska. Zatím jen tam dole, mezi těmito Martyšky. Ruský fatalismus a nevíra probouzí i v našich lidech anarchistické pudy, nechť k řádu a kázni, podezřívání a zbabělost.

KALUŽA: Zahyneme v tom.

ŠVEC: Nesmíme zahynout. Řekl jsem, že vyvedu vojsko z Kazaně. Neutečeme odtud a přece zvítězíme... aspoň nad mdlobou a hanbou!

KALUŽA: Kruh kolem nás je sevřen. Jakou dírou bychom to mohli proklouznout?

ŠVEC: Víím o ní. Potřebuji jen kázně a pořádku. A trochu důvěry, již nesmíte ztrácet především vy, důstojníci.

VOJÁK-POSEL (*vejde s blášením, jež podává Ševcovi*): Z Árského pole, bratře plukovníku. Nasekali jsme jim.

ŠVEC (*přečte hlášení, pak s úsměvem*): Tys Paluska od jedenácté roty, vid? — Odrazili opět útok celého pluku. To je jiná řeč...

KALUŽA: A kdyby je nebyli odrazili, snad bychom tu všichni zahynuli.

TROJAN: I s Martyškou...

ŠVEC (*píše*): I s Martyškou! Ovšem, až se rudí vzpamatují, budou útočit znovu. A na Árském poli budou mít naši novou práci. Kalužo, nezapomeň na svoje roty! Horší je, že se nám dobývají na Vrchní Uslon od Svijažska... a bezmála se všech stran. Kapel se ovšem neozývá. A stále tolik v něj věří. Zde máš rozkaz, Palusko, běž. (*Voják rychle odběhne. Nové rány z děl, bližší a bližší, ozývají se na všech stranách.*)

ŠVEC: To jsou tedy opět oni. Zní mi to na pravém břehu Volhy. A na jih odtud. Což je dobře! Což je velmi dobře!

PAN KÓDL (*nesměle*): Ale nasekáme jim, pane Švec.

ŠVEC: Nasekáme. Ještě to jde. Ještě možno zachránit mnoho. Ale je k tomu potřebí síly. A víry! A vůle! (*Ruch v kazaňském přístavišti se stupňuje. Je vidět zástupy zmatených běženců, pobíhajících bezradně sem a tam. Různorodý lid. Sehnuté, belhající se staříky, dámy, vlekoucí klece s papoušky, tlusté kupce, nesoucí pod paží samovary, popy s velikými zlatými kříži na prsou, staruchy s dětmi, ale také mladíky a zdatné muže.*)

KALUŽA: A teď ještě tohle! Běženci!

ŠVEC: Ano... Jedni běží sem, druzí tam. Jaký ubohý lid!

TROJAN: Ruský lid... Hleďte, kam se to vše tlačí!

ŠVEC: Sem! Na »Karamzin«. (*K vojákům.*)
K můstku! Nikoho nevpouštět!

KALUŽA: To by byla pěkná kaše...

(*Zástup BĚŽENCŮ se protlačí až na můstek. Hlaholí.*)

ŽENSKÝ HLAS: Pro Boha, zadusíte! Lidé dobří!

BAS KUPCŮV: Báby mohly zůstat doma. Vyčkat komisarů.

JINÝ HLAS: Pro tlustochy tady není místa.

BAS KUPCŮV: A proč nejdete na frontu, mladý pane!

ŽENSKÝ HLAS: Zahubíte mého papouška. Lora, neboj se! Miláčku!

JINÝ HLAS: Pěkný jedináček.

TROJAN: Zpátky, občané! Není možno nikoho vzít na palubu.

KALUŽA: Postříleli by vás tady.

HLASY: Hospodine, smiluj se! Postříleli!

KALUŽA: Ovšem, že postříleli. Vědí už o nás. Stříleli sem už.

ŠVEC: Netropte si z nich posměch. Nemůžete sem, občané. Nesmíte.

HLASY: To je jejich komandír! Divobohatýr!

JINÉ HLASY: Bátuška ať promluví. Archidiakon.

POP (*k Čechoslovákům*): Bratři moji, spásitelé naši, rekové...

HLAS VZADU: A není to ruská loď? A není to náš »Karamzin«?

JINÝ HLAS VZADU: Všecko nám pobrali. Vydrancovali. I naše lodi berou. Do neštěstí nás vrhají.

ŠVEC: Slyšíte to, bátuško?

POP: Neposlouchejte jich, Vysokorodí! Aspoň mne vezměte na palubu, božího raba, duchovní osobu — —

KUPEC: A já nejsem osoba?

ŠVEC (*k vojákům*): Vytlačit je na přistaviště...

HLASY: Hleďte! Hleďte. Ruku chtějí vztáhnout na ruský lid.

HLASY VZADU: Proklatí Čechoslováci! Krvepijci!

TROJAN: Krvepijci! A hájíme jejich města.

KALUŽA: Včera vyzváněli. Dnes proklínají.

HLASY: Místo... Místo, občané. Starosta města přichází!

JINÉ HLASY: Musí se nás zastat! Nám patří lodi...

STAROSTA (*v davu, prodíraje se kupředu, doprovázen členem Ústavodárného shromáždění*): Upokojte se, občané. Vše bude zase dobře. Nikdy nebylo postavení Kazaně tak silné, jako dnes...

TROJAN (*překvapeně k Ševcovi*): Opravdu?

ŠVEC (*klidně*): Nesmysl. Je vratké už čtrnáct dní. Jako tahle paluba »Karamzinu«.

TROJAN: Tak proč jim lže?

KALUŽA: Tihle tribunové jsou tomu zvyklí. Massy... Ty musí něco vydržet!

ŠVEC: Snad to nalhává i sám sobě.

TROJAN: Bude nutno s ním promluvit?

ŠVEC: Nedá si to asi ujíti. (*K starostovi.*)

Vítejte, pane starosto. (*Dá pokyn, vojáci propustí starostu i jeho průvodce.*)

STAROSTA: Jsem rád, že jste při dobrém zdraví, plukovníku Ševče!

ŠVEC: Ujde to... Čím vám mohu prospět?

STAROSTA: Já totiž... A hlavně tady doktor, člen Všeruského Ústavodárného shromáždění, občan...

ŠVEC (*k členu Ú. S.*): Známe se ze Samary, pravda že?

ČLEN U. S.: Podařilo se mi dostat se sem od Kapela. Táhne na pomoc Kazani s vybraným vojskem. Výkvět ruské národní armády. Brzo budete míti příležitost spojit své bíločervené prapory s jejich oranžově

černými svatojiřskými vlajkami k společnému vítězství a k odehnání samozvanců od stěn Kazaně. Přicházím ze štábu. A právě tam dostali potěšující zprávy, že předním hlídkám Kapelovým se podařilo prorazit kruh nepřítele, který ve zmatku a děsu prchá. (*K běžencům.*) Občané! Ať žije vítězná národní armáda naše a chrabří Čechoslováci, kteří první dali popud k našemu osvobození. Občané! Nestrachujte se! Kazaň bude zbavena nepřítele a vy budete navráceni ke svým krbům.

HLASY: Ať žijí Čechoslováci!

POP: Neříkal jsem, bratří rodní, že jsou to naši spasitelé?

HLASY: Spasitelé! Osvoboditelé!

KUPEC: Miláckové naši.

STAROSTA: Nyní, kdy ulehčení je už tak blízko, pane plukovníku, zajistě, že Čechovojsko bude dnes bránit Kazaň do posledního muže.

ŠVEC: Nemáme posledních mužů. Všecko, co máme, brání Kazaně už tři neděle.

ČLEN U. S.: A jistě, že se také zase podaří srovnat difference mezi kazaňským štábem a velitelstvím Čechovojsk. Já aspoň, jako představitel vlády...

ŠVEC: Vláda nese stejný díl viny na celkové naší mizerii jako vaše štáby. Bojíte

se slova voják a mobilisace. Zás nic nechápete, jako jste nic nechápali při Kerenckém. Vám je dobře jenom v podzemí, při revolučním čaji, kdy vaše hovory o spáse lidstva trvají do bílého rána.

ČLEN U. S.: Dovolte přece, plukovníku, Kapel...

ŠVEC: Kapel je výborný voják a věřím, že se mu podařilo sebrat slušnou sílu. Ale Kazaň by byla zachráněna jen tehdy, kdyby v této chvíli stál Kapel před jejími branami.

STAROSTA: Zachráněna! Bude zachráněna!

ČLEN U. S.: Už je zachráněna. Kapelovy hlídky...

ŠVEC (*s úsměvem*): A myslíte, že jsou to hlídky Kapelovy?

STAROSTA: Dovolte, kdo by to tedy byl? Máme zprávy z kazaňského štábu.

ČLEN U. S.: A co víte tedy o Kapelovi?

ŠVEC: Málo, a toť právě mrzuté, že není o něm dosud slyšet. Víím, že jeho dva tisíce pěších, tři sta jezdců, čtrnáct děl je dnes jistá síla. Že u Simbirsku odehnal nátisk rudých. Že vylodil své vojsko v Šalanze a v Taševce a že podniká odvážný obchvat nepřítele na pravém břehu Volhy.

ČLEN U. S.: Jistě tedy zítra už bude před branami Kazaně.

STAROSTA: A Kazaň učiní zatím vše, pane plukovníku. Hned svolám městskou dumu! Každý bojeschopný Kazaněc musí na posice. Postavíme dobré vojsko!

ŠVEC: V několika hodinách chcete postavit dobré vojsko! Kdybychom byli před týdnem ustoupili odtud, vyčkali posil a znovu zaútočili, odpočatí a silní...

STAROSTA: Nebylo přece možno dát město v plen takovému nepříteli, byť i na několik dní neb hodin. Vyvraždili by všechno obyvatelstvo. Krvavě by se mstili.

ŠVEC: Rozumíte jen svému sobectví, občané. Opustivše na chvíli Kazaň, kdož ví, mohli jsme později vzít i Moskvu... Marně jsem to dokazoval vašemu štábu, který si usmyslel, že bude stůj co stůj dřepět zde. Zdálo se mu nemožným rozumně ustoupit. Chce tedy hanebně utíkat...?

STAROSTA: Co chcete učinit, plukovníku?

ŠVEC: Jsem muž a voják. Učiním to, co musí učinit muž pro vaše město, i když propadlo hanebnosti a pýše. Nečiním to pro Kazaň samu, ale pro Rusko. Ale jsem také voják. Páchat ničemnosti a hlouposti a otvírat žíly k dobrovolné a nesmyslné smrti, jež nikomu nepomůže, to neudělá dobrý voják. To není heroismus.

KALUŽA: Tohleto je Švec!

VOJÁCI: Ať žije náš komandír!

ŠVEC (*ke starostovi a členu U. S.*): A tito zde jsou nejlepší vojáci na světě. Bez reptání se bijí. Padají k zemi, po níž dusají kopyta vašich dostihových koní. Bijí se za vás a za Rusko. Jsou opuštěni vámi, jsou podvedeni Spojenci, kteří jim už od počátku června slibovali pomoc a kteří nyní spekulují někde na Dalekém východě. A nakonec jsou jediní, kteří konají čestně svoje dílo, se srdcem čistým a také s čistými rukama. Ale nemohu dopustit, aby byli obětováni nadarmo. Ztratila by se tak zase jednou veliká věc se světa.

STAROSTA (*pokorně*): A tedy, plukovníku...

ŠVEC: Tedy, pane starosto, a vy, občané, jděte domů a braňte, pokud všechny síly vaše vystačí, co se ještě bránit dá. Přijde-li včas váš Kapel, snad bude Kazaň zachráněna.

ČLEN U. S. (*k běžencům, kteří znovu hloučí a dotírají na parník*): Občané, soudruzi, provolejte slávu hrdinským obráncům Kazaně, Čechoslovákům, a jejich skvělému veliteli...

ŠVEC (*odmítavě*): Děkuji vám, občane.

DAV: Sláva! Sláva!

ČLEN U. S.: A vy, občané, povstaňte sami

a následujte jejich příkladu. Hajte svého města! Je mezi vámi tolik zdravých, mladých lidí...

(DAV reptá, ustupuje na přístaviště a poněnáhlu mizí.)

ŠVEC: To je, občane, lid, který v nás před měsícem pozdravoval divobohatýry a osvoboditele.

JANDA (*přinese telefonogram o Kapelovi*): Smutný telegram, bratře plukovníku. Netroufám si...

ŠVEC (*čte zachmuřeně*): A zde je váš Kapel. (*Podá mu telegram.*)

STAROSTA (*čte přerývaně*): Kapelova... národní... armáda... byla poražena pod... Svijažskem...

ČLEN U. S. (*zděšeně*): To není možné! Co to pravíte?

STAROSTA: Je konec Kazaně...

ŠVEC: Je konec Kazaně... Kazaň padne, poněvadž jste nenašli v sobě dosti síly bít se za svou vlastní věc. Mdloba, lenost... Ničevó... Marně jaré a zdravé vojsko, jež dobylo města a dalo je ve vaše ruce, se pokoušelo probudit ve vás činného ducha... Nejen, že bránilo vašich krovů, ale muselo se i samo bránit před mravními

chorobami, jež vyvstávají z kazaňského pařeníště.

ČLEN U. S.: Ubohá Rus... Ale díky i za to vše, co jste vykonali, bratři. Nezapomeneme...

STAROSTA: Město bude vypleněno a sta lidí bude pobito!

ŠVEC: Nevěřili jste mi, když jsem vás varoval!

STAROSTA: A nelze opravdu nic činit?

ŠVEC: Opustit Kazaň.

STAROSTA: Probijete se?

ŠVEC: Ustoupíme.

ČLEN U. S.: Ale kam, probůh?

ŠVEC: Na jih.

ČLEN U. S.: Pak aspoň i my zachráníme svoje životy. Děkujeme vám, veliteli.

STAROSTA: Děkujeme vám, a nevzpomínejte na nás ve zlém.

ŠVEC: Ani vy nevzpomínejte na nás ve zlém.

(STAROSTA, ČLEN U. S., odejdou. Za řeči oddělil se z davu JURODIVÝ, lidový svatý šílenec ruský, který se vmísil do tlupy a nyní proklouzl na palubu a přibližuje se s hlubokými poklonami k ŠEVCOVI.)

ŠVEC: Jaký divný tvor! Co chce? Kdo je to?

PRVNÍ VOJÁK: To je stařeček takovej,

bratře plukovníku, moc hodnej. Říkají mu tady zkrátka Jurodivý.

PAN KÓDL: To von si, pane Švec, přijde takhle někdy ke kuchyni a jinak se potuluje po přístavu. Von nic zlého neudělá...

DRUHÝ VOJÁK: S panem Kódlem si někdy povídají a to je náramná legrace.

JURODIVÝ (*poklekne před Ševcem, bije čelem o zemi*): Požehnání... Požehnání...

ŠVEC: No, dobře, dobře, stařečku. (*K vojákům.*) Mám mu něco dát, hoši?

JURODIVÝ: Ne... ne... Ale vidím svatého Georgija... Ale vidím... má stín, siný stín na bílém čele... vidím... ten stín... na bílém čele... čistém... neposkvrněném...

PAN KÓDL (*se ujme Jurodivého a odvádí ho do přístavu*): Dou, dědo, dou...

ŠVEC (*temně*): Stín... Ubohý Jurodivý!... Co všechno vidí takoví lidé?

TROJAN: Rusové jim věří... A já sám jsem trochu pověřčivý.

ŠVEC: Jsi trochu básník, hochu. Podobáš se Šešínovi, víš tomu, který padl s majorem Blahotičem na Zeleném dołu. Ale tam dnes spolu nepůjdeme, chlapče. Tam jsme už posici dávno ztratili. Půjdeme na Árské pole.

PRVNÍ VOJÁK: Zatracený Árský pole!

ŠVEC (*temně*): Opouštíme tedy Kazaň...

JANDA: A opustíme tohle všechno, bratře Ševče! Smiřme se s bolševiky. Zastavme nepřátelství! Ponechme Rusko Rusku... Kdoví, snad odtud přijde spása lidstva... Mír! Věčný mír na zemi. Hleď, Ševče, jak teď asi vypadá tam dole v Čechách náš kraj? Když si tam jednou o prázdninách za mnou přijel, bylo už dávno po žních, vybírali a stáčeli jsme med... A pak jsi byl přece také u mne, vzpomínáš? Na škole — to už jsi byl sám tenkrát v Třebíči. Neměl jsem tichou a krásnou školu? Zahradu před očima, růže, a řídící byl dobrák. Seděli jsme večer pod božími mukami, slunce zapadlo jako teď, pasáci hnali krávy s pastvin. A ty, latinník, citoval jsi mi Vergila, Bukolika, že ano? Všude byl takový boží mír, ticho a všechno kolem dokola se přímo tetelilo láskou... A tady... tolik krve... bratrské krve... lidské krve...

ŠVEC: Svádíš mne jako Satan kdysi Krista na poušti — a je to tentokrát nějaké takové líbezné evangelium, ale stejně marné v této chvíli, jako byla tehdy slova Satanova. Tož tedy zase: Neodpíráti zlu? Zvolil jsem, odpíráti zlu vždy a všude.

Proto jsem se narodil jako muž. Nemohu se smířit se zlem. A nepotíráme jen zlo. Všechen chaos a mdlobu, jež rozrušují ruskou, ale i naši duši. A nám je třeba řádu a víry, chceme-li žít.

JANDA: Bratře Ševče... Aspoň tedy ty sám... nechod' už tam, na posice... Mám tě rád. A všichni tě milují. Stane-li se ti tam něco...

ŠVEC (*se usměje*): Jaký stále strach o ten drahocenný život. Člověk! Člověk! Lidská krev... Je něco víc než život... Máte stále jen na mysli: Zachraň svůj život! A já mám na mysli záchranu své i naší duše. A naší cti.

VOJÁK (*přináší nový telegram*): Telefonogram, bratře plukovníku.

ŠVEC (*čte, dá se do smíchu*): Tedy opět jeden telefonogram. Tentokrát pro nás. Mladičká praporčík Sameš se čtyřiceti kulometčíky se prostě probil od jihu k nám. Vykonal přesně a dokonale můj rozkaz. Tak dokonale, že vrhl nepřítele na útěk na klučíšťském úseku. Čtyřicet kulometčíků ovšem nezachrání Kazaň. Ale zachrání nás. Věděl jsem, že Sameš sem dostane tohoto trojského koně.

KALUŽA: Ubohý kazaňský štáb. Ten se domníval, že jde vojsko Kapelovo. Čtyřicet kulometčíků!

TROJAN: Tedy simbirský směr je volný...

ŠVEC: Ano... Na chvíli... Ta chvíle musí stačit, abychom tudy ustoupili.

KALUŽA: Ale to je úplná naše záchrana! Nevěděl jsem...

ŠVEC: Věděl jsem... (*Dá Kalužovi psané dispoice.*) A musel jsem myslet na tento ústup. Okamžitě odevzdáš tyto dispoice Kultivátorovi, který se dosud hrdinsky bije na Usloni. Popletený a poplašený nepřítel dá nám teď možnost sešikovati se k řádnému ústupu. Nijaké paniky nesmí u nás být! A nijaké paniky kazaňské si nesmí nikdo všímat.

TROJAN: A přece je to strašné, opustit tuto stezku k Moskvě.

ŠVEC: Jsi chlapec! Strašnější by bylo, zajít na této stezce. Jsme ještě silní a zdraví. A nesmíme ztratit stezku do Čech!

KALUŽA: Bratře plukovníku, nikdy ti nebudeme moci být dosti vděční. Sto Pierunův! Tohle je veliký čin!

ŠVEC (*se smíchem*): Tohle je maličký Sameš. A teď mi ty zavolej kapitána »Karamzinu«.

KALUŽA (*odejde*).

TROJAN: Uvědomí si naši vojáci, že's je opět zachránil, jako už tolikrát? Bratře plukovníku, chtěl bych umřít pro tebe!

ŠVEC (*pohládí ho*): Ah, tys opravdu básník! Neumřeš pro mne, ale připravíš mi vůz. Chci se ještě podívat mezi naše hochy. Povzbudit! Ústup — to neznamená konec boje. Někdy to vyžaduje více síly, než útok. Běž, chlapče!

(TROJAN *odejde.*
KALUŽA *se vrátí s KAPITÁNEM lodi.*)

KAPITÁN: Hlásím se podle rozkazu, pane plukovníku!

ŠVEC: Kapité, Volha na jih je uvolněna. Praporčík Sameš a jeho lidé spojili nás se Simbirem. Můžete ihned odjet? Je všechno v pořádku?

KAPITÁN: Ano, pane plukovníku.

ŠVEC: Odplujete tedy směrem k Laiševu, do ústí řeky Kamy. Tam vyčkáte dalších rozkazů.

KAPITÁN: Ano, pane plukovníku. A znamená to, že se vzdáváme Kazaně?

ŠVEC: Sejměte vlajku! Moje stanoviště bude nyní v Karavajevu, odtud budu řídit ústup československých sil z Kazaně. Ano, vzdáváme se Kazaně!

JANDA (*ke Kazani*): Sbohem — a na ne-shledanou. Podívejte se, zapadá slunce přímo nad Kremlem. Všecko je rudé. A svítí i hvězda.

PAN KÓDL (*přibíhá s přístavu*): Auto je připraveno. Pan Trojan už tam čeká. Sbohem, starej »Karamzine«, rachotino, pá...

ŠVEC: Na shledanou, kapitáne. Na shledanou, bratři.

VOJÁCI: Na shledanou! A pozor na hlavu, bratře plukovníku. Co bychom si bez tebe počali! Kam bychom se poděli?

ŠVEC (*odchází po můstku dolů do přístaviště. Odkud ještě zavolá*): Šťastnou cestu, »Karamzine«.

KAPITÁN (*stahuje jeho vlajku*).

PRVNÍ VOJÁK (*dívá se za ním*): Vsedl do auta. (*Hluk motoru.*) Rozjíždí se. Kam jede? Kam dřív? Na levý břeh, na pravý břeh, na sever, na jih...?

DRUHÝ VOJÁK: A ten Jurodivý, heleďte, rozběhl se za autem. Blázen...

(*Lodní šroub se ozve. LODNÍCI přispěchají na palubu a chystají loď k odplutí. Vytahují kotvy...*)

PRVNÍ VOJÁK: A už jedeme...

DRUHÝ VOJÁK: Kam?

PRVNÍ VOJÁK: Jsme vojáci... Kam rozkáže plukovník Švec.

DRUHÝ VOJÁK: Toť se ví! Ještě jsme vojáci!

OPONA

DĚJSTVÍ TŘETÍ

(AKSAKOVO.)

Stanice Aksakovo. Na jevišti pořadí vagonů, velitelský vlak Ševcův. Zvláště jeho osobní vagon se širokými okny, za nimiž pracovává jeho štáb, štáb velitele divise, je zřetelný. Měsíc říjen. Vítr fičí s Uralu. Podzimní mlhavý, šerý podvečer. VOJÁCI v hloučcích na jevišti. Někteří sedí na stupních vagonů. Pokuřují. Jedí. Několik skupin. Jejich vzhled je ledabylý. Jsou mnozí bez opasků, ruce v kapsách, pláště rozhaleny.

TRUBAČ (*ustoupí, zatroubí signál*).

PRVNÍ VOJÁK: Copak má být tohle za vopičky? Snad nás nesvolávají po vojen-sku? Holečkové, takhle se na nás nesmí! (*K trubači.*) Co ty, Lojzo?

TRUBAČ: Nařídili mi to!

DRUHÝ VOJÁK: Frkaterunk! Jako za Rakouska. Nakašlem jim na to! (*Vojáci nicméně i zpozadí se scházejí sem a živě, vzrušeně gestikulují a reptají.*)

PRVNÍ VOJÁK (*zpívá*): A my více na pozice mašírovat nebudem!

VŠICHNI (*zpívají*): A my více na pozice mašírovat nebudem!

PRVNÍ VOJÁK: Nejsme žádný vojsko! Pryč s militarismem!

TŘETÍ VOJÁK: Tak je to správný. Nejvejš

jsme vobbrojený vobčané! Lid ve zbrani. Když budeme chtít, tak pudem. A když nebudeme chtít — tak nepudem.

PRVNÍ VOJÁK: Tak — nepudem!

VOJÁCI: A nepudem!

TŘETÍ VOJÁK: Už jsme se nachodili dost.

ČTVRTÝ VOJÁK: Tondo — to zas nepovídej. — Tys moc nechodil.

TŘETÍ VOJÁK: Vidíte ho, oficírskýho agenta! Zaprodanec buržoasie!

PRVNÍ VOJÁK (*ke čtvrtému*): Já ti radím, Martínku, dej si hubu na řetěz.

TŘETÍ VOJÁK: A pěkně si ji utři, máš ji mastnou vod oficírskýho žrádla. Pojdte, kluci, ke mně do těplušky, kdo by se s ním bavil? Přísluhovač buržoasie. Chce nudli na rameno, to je to. Chce přijet domů jako fíra, víš, ty oficírskej lichometníku? Ach, ty kluku chytrá! Dyť já ti to přeju.

ČTVRTÝ VOJÁK (*prudce*): Krucinágl, vy mizerové, takhle chcete mluvit se starým vojákem? Se Zborovákem? (*Ke třetímu.*) Ty usmrkanej kluku písařskej, kerej nebyl ani támhle u Kazaně a před tejdnem jsi sem přilez, zelenej jako nezralá slíva, rovnou támhle z Omska z lágru? Já ti dám jednu rozvědčickou, ty pleňase upocenej, kterému ještě koukaj kaničky vod austriáckejch podlíkaček, kerý nedávno vyfa-

soval někde v terezínskejšch kasárnách! Von mně tady bude tohleto... (*Vrhá se na něj. Vojáci z druhé skupiny jej zadržují.*)

PÁTÝ VOJÁK: Martínku, nech toho. Dyť to sou hodný kluci.

ČTVRTÝ VOJÁK: Ke všem čertům...
Jděte mi z vočí...

TŘETÍ VOJÁK: Pod', pod' mu z vočí, pod'!
Von je přeci Zborovák.

(PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ VOJÁK odejdou.)

PÁTÝ VOJÁK: Nech je, Martínku. Jsou zrovna tak nešťastný jako my. Voni to tak neuměj' říc'.

ŠESTÝ VOJÁK: Tak jsem vám, bratři, byl včera večer v Hanouskovy těplušce, von má ten špiritistickej stoleček, ptali jsme se duchů, a přišel Jan Žižka, tak se ho Hanousek ptal, máme-li uposlechnout ten novej rozkaz a jít na pozici. A víte, co řek' Jan Žižka? Bylo to ve verších. Řek: Však ten čas minul, nepříznivá doba nastala jest českému národu. To je přeci jasný, ne? Doba je nepříznivá, abysme šli na pozici. A ten čas, kdy jsme chodili, minul. Tak z toho všechny bratři měli velkou radost.

SEDMÝ VOJÁK: Hm, dneska na pozici! Já vím, jak to bylo posledně! Kluci uslyšeli kulomet — a šlús. Vzali roha, a nikdo je

neudržel. Dneska už jsou kluci tak nervosní, že utečou, i když někomu praskne kšanda.

ČTVRTÝ VOJÁK: To je ale hovadina! To sme to dopracovali! Nepřemožitelný Čechovojska! Abysme se styděli před Rusákama, kterejm jsme se ještě před měsícem smáli, že jsou zajíci!

SEDMÝ VOJÁK: Jo, Martínku, za to nikdo nemůže. Dyž dnes už nikdo nikomu nevěří.

ČTVRTÝ VOJÁK: Nikdo nikomu nevěří! Nikdo! Nikomu! To jsme se raději měli všichni utopit ve Volze.

OSMÝ VOJÁK: Jářku, proč bysme se topili? To bysme byli blázni! Ať se topí někdo jinej. Kdo tohle všecko spískal. Já — a topit se? Mně, holečku, ještě docela dobře šmakuje tahleta fajfčíčka.

ŠESTÝ VOJÁK: Vono se řekne: lidskej život! A když se to veme kolem a kolem, život je docela pěkněj.

SEDMÝ VOJÁK: Vono se to takovému plukovníkoj řekne: »Bratříčkové, i kdybyste měli svoje životy vobětovat.« A já bych se ho jen zeptal jedno: »A co ty, bratříčku, plukovníčku, ty bys život vobětoval, he?« A teďkom bych rád věděl, co by mi na to řek'!

OSMÝ VOJÁK: Co by řek? Zalez by do

kouta, toť se ví. A dal by si uvařit čaj-
ček pěkně se zavařeninkou a s houstič-
kama. Jo, to by mu šmakovalo... Život?
Jó! Ale náš život!

ČTVRTÝ VOJÁK: Strašný je to, bratři!
Marně se člověk namáhá, chytit nějak roz-
um do hrsti a ňák si to všecko vysvětlit,
vobjasnit a stát se zas pořádným chlapem.
A já, na mou duši, nepatřím ani mezi ty
dobré kluci. Poněvadž jste mne už tak
zblbili.

OSMÝ VOJÁK: Kdo tě zblbil? Prosím tě?
Leda oficíři!

ČTVRTÝ VOJÁK: Martyška nás všechny
zblbil. Martyška!

SEDMÝ VOJÁK: Jen ty nech Martyšku!
Jedinej, kterej to s náma myslí dobře. Je-
dinej, kterej se dnes stará vo naše dobro.

ČTVRTÝ VOJÁK: A co je to, naše dobro?
To taky dnes už nevím. A rád bych to
věděl.

OSMÝ VOJÁK: Tak já ti povím: Vojna do
bot! Ať už nám daj svatej pokoj s ňákým
válčením.

VOJÁCI: Toť se ví! Nemelem, a basta!

KALUŽA (*vystupuje z dveří Ševcova va-
gonu; k vojákovi, který lhostejně sedí na
stupních vagonových*): Tak aspoň uхни,
cholero! Člověk nemůže ani projít!

OSMÝ VOJÁK: Kdo je cholera, pěkně pro-
sím? Heleďte, prej cholera! My sme dy-
cinky jen dobrovolci.

KALUŽA: Sto Pierunův, chlapi! Co si
vlastně myslíte? Ticho! — A kde je šiko-
vatel Barták?

VOJÁCI: Nevíme. A co je nám do toho?

KALUŽA: Hrome, kde je šikovatel Barták?
Měl vás tu shromáždit!

VOJÁCI: Dyť jsme shromáždění!

KALUŽA: Shromáždění? Nastoupit jste
měli. A jako vojáci. Co je tohle?

OSMÝ VOJÁK: Lid...

KALUŽA: Lid! Lid! Já chci vidět rotu, ba-
talion. Tak bude to?

OSMÝ VOJÁK: Asi nebude...

SEDMÝ VOJÁK: Když v nás nechceš
respektovat lid...

(JINÍ VOJÁCI *nedbale přicházejí a přidružují
se k hloučku. Je slyšet hlasy: »Co to povídáš? Co
zas chtějí? Ani nápad! Do bot!«*)

KALUŽA: Tady mně teď pořádně nastou-
píte! Četa za četou, rota vedle roty. A ka-
báty zapnout! Čepice narovnat. Kde máte
vintovky?

OSMÝ VOJÁK: Už je nepotřebujeme.

KALUŽA: Co jste se pro ně v Penze na-
brečeli!

SEDMÝ VOJÁK: Kdo brečel?

KALUŽA: Všecko zapomínáte... A všechno, co ve vás bylo dobrého, zapíráte v sobě. Pěkný jste to kluci! A studu nemáte! Jestliže se včas nevzpamatujete, pochcípáte tady jako myši v povodni. Mám vám přečíst rozkaz plukovníka Ševce. Ticho — a poslouchat! Pozor!

SEDMÝ VOJÁK: Jestli páni něco chtějí, ať s náma mluvěj slušně...

VOJÁCI: Tak jest! Slušně! Rovnost, volnost, bratrství — — Jinak dem zas domů!

KALUŽA: A sešikujte se mi nějak!

OSMÝ VOJÁK: Ale nač to? Nejsme vám takhle dobrý? Stydíte se za nás?

KALUŽA (*čte rozkaz Ševcův*): Bratři důstojníci a vojáci! Nákaza, která se zmocnila části našeho vojska, může nám býti osudnou a přivésti celou naši armádu v Rusku a snad celé naše hnutí ke zkáze, neuvědomíte-li si včas povinnost, již jste na sebe dobrovolně vzali: povinnost československého vojáka! Až dosud nebylo úhony a stínu ve vašem čistém štítu. Ale únavy, jež se vás zmocnila po vyčerpávajících bojích a po hrdinném ústupu od Kazaně, hledí využítkovat neodpovědní a zlí lidé, kteří vám našeptávají slova malodušnosti, nedůvěry, a hledí vás uvrhnout v zbaběl-

ství. Ustupujeme před silným nepřítelem — ale nikdy jsme neutíkali a utíkat nesmíme. Byla by to naše zkáza. Ale nepřítel není tak silen, abychom mu neodolali i dnes, navzdory veškeré únavě a dosavadnímu strádání. Zastavíme-li dnes postup jeho slabých předních oddílů, zachráníme tím spořádaný ústup celé první divise, již jste sami hrdě nazvali husitskou. Proto žádám a nařizuji, abyste vystoupili ze svých ešelonů a zaujali stanoviště, nařízené mnou vašim velitelům. Nesplníte-li tohoto rozkazu, nepřítel prolomí naši frontu, zničí nejen sousední bratrské oddíly, ale i vás, poněvadž nikdo potom nezadrží jeho prudký postup na Ural. Otevřete mu brány Sibíře a vydáte i naše sibiřské pluky zničení. Poškodíte smrtelně naše revoluční hnutí a zabijete naši čest vojenskou i naši národní čest! Svět zví, že se zmýlil v Čechoslovácích, že jsme lid nespolehlivý, náladový a chaotický, který nezaslouží svobody. A kdo z vás chtěl by se potom vrátit domů se znamením slabochů, zbabělců a zrádců? Zapřísahám vás tudíž ve jménu všeho, co je vám nejvýše svato, ve jménu vašich vlastních přísah, ve jménu slavných bojů, jež jsem měl štěstí s vámi prožívat: na frontu,

bratři! Na svá místa! Opět pod čistý prapor vítězného československého vojska! Kupředu!

Zatimní velitel I. československé husitské divise plukovník Švec.

(Ve vojsku okamžik ticho. Pak hovory, šum, který se stupňuje v hluk.)

TŘETÍ VOJÁK: Bratři, v tom je nákej podfuk. Chtějí nás dostat zas do zbytečných bojů.

SEDMÝ VOJÁK: Už jsme řekli: Nemelem!

PÁTÝ VOJÁK: Todle jsou oficírský řeči!

PRVNÍ VOJÁK: Pěkný řeči — jen kdo jim může věřit? Todle ani není od plukovníka Ševce. Bůhví, kdo si to vymyslel!

KALUŽA: Pěkně jste naštváni! Kdo vás jen takhle zřídil? Takhle se chcete ukázat plukovníkovi? Proto sem tedy přijel? Aby vás shledal takovýmihle? Hadr na holi jste a ne mužský! Tím méně vojáci!

VOJÁCI: Ohoho! Takhle se s námi nesmí mluvit!

KALUŽA: Sto Pierunóv! A jak chcete, abych mluvil s váma? Myslíte, že se vás leknu? Chcete mne vzít na bodáky? Tak honem — chachaři! *(Vojáci umlkají, ustupují.)* Co jste to udělali? Vy svěhlavá, vrtkavá chaso, která dovede včera ještě

udělat velikou věc a přes noc se promění v cancající bandu... V bandu, která mžíkem zas vše veliké a krásné zničí a zvrátí v pomeje!

VOJÁCI: My chceme jen...

KALUŽA: Co chcete? Jó, to kdybyste sami věděli! Jste stádo, které se vzbunovalo — a neví ani dobře proč. Vždyť jste sami chtěli být vojáky, brečeli jste a prosili jste o to. A když přijde chvíle tísně a ústupu, ztrácíte hlavy. Věděli jste, že jdete do vojska a — ne do hospody na pivní tlachy. Teď — teď se ukaž, co jsi zač, Čechu svěhlavý, rozmrzelý hned po prvním neúspěchu, hnedle cynický a sprostý, ochotný kálet do vlastního hnízda! Teď vydrž!

OSMÝ VOJÁK: Jo, ale čert, aby to vydržel.

KALUŽA: Čert nemusí nic vydržet — ale Čechoslovák musí něco vydržet. Jinak ať raděj se zpropadne do země. Dobře říká Švec: nezaslouží svobody!

PRVNÍ VOJÁK: Dlouho nás houpali! A chtějí nás zasejc houpat. Nevěříme nikomu na světě širém! A jsme unavený. Do bot vojna!

SEDMÝ VOJÁK: A kde je Martyška? Ten ať jim to vysvětlí. Tomu věříme.

VOJÁCI: Martyška! Martyška!
MARTYŠKA (*vystupuje z hloučku*): Bratři!
Děkuju vám za důvěru.
OSMÝ VOJÁK: Věříme ti, bratře. Seš z nás.
KALUŽA (*ponuře*): Švec tedy už není
z vás? Švec už není váš člověk?
MARTYŠKA: Bratře majore, naši bratři ne-
nesou demagogie. Jim se musí mluvit
čistá pravda. Ani se jménem plukovníka
Ševce nesmí se dělat žádná demagogie.
VOJÁCI: Výborně! Tak jest! Všichni jsme
si rovni!
MARTYŠKA: A já se vás ptám, bratři, ne-
trpěli jsme všichni stejně, ne-li víc, než
naši důstojníci?
OSMÝ VOJÁK: Toť se ví, že víc! Však po-
vídám: čert aby to vydržel.
MARTYŠKA: Vojsko dnes vidí, že bylo
oklamáno. Náš bratr dlouho vydrží, ale
vorat sebou nedá.
VOJÁCI: Výborně! Nedáme sebou vorat!
KALUŽA: Kdo s váma voře?
VOJÁCI: Hahaha! Ještě se ptej? Slyšeli jste
ho?
MARTYŠKA: Promiň, bratře majore, teď
nemáš slovo. Teď mluvím já, protože si
to bratři přejou. Přejete si to, bratři?
VOJÁCI: Přejeme! Martyška má slovo!
Neskákat mu do řeči.

MARTYŠKA: Děkuju vám znovu za dů-
věru, bratři. A buďte ujištěni, že vás ne-
zklamam. Jsem z vás a cítím s vámi, po-
něvadž znám vaše bolesti, znám, bratři,
vaše zklamání a co jste všechno vytrpěli.
A vytrpěli jste tolik, že se to nedá ani
slovy vylíčit. Jen ať si vzpomenou, páni,
co jste *vy* museli vytrpět! A nikdo, pra-
vím, nikdo nevytrpěl tolik jako vy.
VOJÁCI: Výborně, Martyško! Nikdo! To
máš pravdu! Úplnou pravdu.
MARTYŠKA: Ale já neznám jen vaše bo-
lesti, vaše utrpení, vaše zklamání. Já znám
taky vaše práva.
VOJÁCI: Tak jest! Naše práva!
MARTYŠKA: A vy máte právo také do
něčeho mluvit.
VOJÁCI: To máme! To máme!
OSMÝ VOJÁK: A vod nikoho si to ne-
dáme vzít! Ať je to, kdo chce.
MARTYŠKA: Tady bratr správně pozna-
menal, že si práva svoje vod nikoho vzít
nedáme. A ať je to, kdo chce. Já vím,
bratři, že jste měli plukovníka Ševce
rádi.
ČTVRTÝ VOJÁK: A máme pořád...
MARTYŠKA (*rychle*): Měli jste ho rádi, to
já vím, vždyť já jsem ho měl taky rád,
ale, bratři, nemusíme si tady zapírat, že

situace teď je už jiná, ztratili jsme ty ideály, ale vina není na nás, a my víme, kde ji hledat, my sme dobrý, ale máme taky svoje práva!

VOJÁCI: Tak jest! Výborně, Martyška.

KALUŽA (*pro sebe*): Pán Bůh s námi — a zlý pryč! Jaké žvanění!

MARTYŠKA (*poblédne úkosem na Kalužu*): Naši důstojníci, naši bratři důstojníci, taky se k nám nechovají tak, jak se na demokratický důstojníci sluší a patří. Já vo nikom určitým nemluvím, a nechci taky nikoho jmenovat, ale naši bratři dobrovolci sami dnes dobře vědí, kdo je jejich člověk mezi nima a kdo s nima cítí. A já tu musím říct, bratři, ačkoliv je mně to moc líto, že jich je málo, skoro nikdo.

VOJÁCI: Toť se ví, nikdo! Nikdo!

ČTVRTÝ VOJÁK: Ale, bratři, to přece nejde takhle mluvit!

OSMÝ VOJÁK: I mlč! A poslouchej!

MARTYŠKA: Prosím o ticho, vážení bratři. Teď je právě vokamžik, kterej právě nastal. A všechno teď záleží na vás. Jak vy se zachováte a jak vy se rozhodnete. Teď právě vy musíte ukázat, jestli jsme demokratická armáda nebo ne. Jestli pro vás platěj vaše práva nebo rozkaz nějakýho oficíra.

KALUŽA: Nějakýho oficíra!

MARTYŠKA: Ano, nějakýho oficíra, at je to ten nebo vonen. Poněvadž jsme jim věřili a poněvadž jsme se zklamali. A kdo zklame důvěru lidu...

VOJÁCI: Ano, zklamali jsme se.

MARTYŠKA: Chce s vámi prej mluvit plukovník Švec. Já tu, bratři, nemluvím proti plukovníkovi Ševcovi, Bože chraň. Von má nějaký ty zásluhy a my mu je brát nebudem. Ale ani von nesmí vod nás žádat nemožný věci!

KALUŽA: Nemožný věci!

MARTYŠKA: A já povídám, že to naprosto je nemožná věc, abysme si ještě hráli na vojáci.

VOJÁCI: Výborně, Martyško. Ty seš náš člověk!

MARTYŠKA: Abysme šli ještě do nějakých bojů. A na nějaký pozice. Naše dobrovolnická armáda má toho všeho dost a je úplně vyčerpaná a kromě toho ztratila ideály. Ty, co nás naštváli do tohoto boje...

KALUŽA: Tys nebojoval, pravda, ale v Penze i před Penzou jsi byl mezi prvními, kteří štváli do tohoto boje a štvál jsi proti Národní radě, když se ti zdálo, že je příliš měkká vůči sovětům. Jaké jsi to zvíře?

VOJÁCI: Mlčet! Martyška má slovo.

MARTYŠKA: Vidíte, bratři, a ještě nás i urážejí. Bratr major si myslí, že jsme zvířata.

VOJÁCI: Hanba mu!

TŘETÍ VOJÁK: Takovej Šlonzák! Myslí, že má před sebou havíře.

OSMÝ VOJÁK: A já sem taky havíř. To je urážka, říkat, že havíři jsou zvířata.

ČTVRTÝ VOJÁK: Ale vždyť to nikdo neříká, bratři.

OSMÝ VOJÁK: Říká, slyšeli jsme to.
(*Vřava.*)

MARTYŠKA: Utište se, bratři. Nás nikdo nemůže urazit. Nikdo nemůže urazit majestát lidu. Ale aspoň vidíte, jaký jsou to lidi. A proto, pozor, bratři! Jak už Havlíček říkal, nic jim nevěřit, nic jim nedávat. A ať je to, kdo chce.

VOJÁCI: Ať je to, kdo chce. Všichni jsou stejní.

MARTYŠKA: Vidím, bratři, že sami chápete dobře situaci. Že jste jednolité, svorný. A že vás žádný řeči, ať si je pronáší kdokoli, nepředělaj, že vás nikdo nepřemluví a nezláká na cestu reakce, která jako ta hydra opět zdvihá hlavu. Zůstaneme si věrný a budeme svorný.

OSMÝ VOJÁK: A nedáme ani ránu.

VOJÁCI: Ani ránu.

KALUŽA: Pak vás nepřítel sežere.

MARTYŠKA: Reakce je náš nepřítel. A my, bratři, dost jsme se už nabojovali. Zasloužíme si odpočinku. Ať nás zavezou do hlubokýho týlu — a tam vyčkáme do konce války.

VOJÁCI: Výborně!

MARTYŠKA: A nikdo nás nedostane ven z našich těplušek. Na frontu už nepudeme, zabíjet se nedáme pro nic a za nic. Žádný vlastenčení na nás neplatí...

KALUŽA: Kdopak ti tu vlastenčí, chachare?

MARTYŠKA: Ty, bratře majore!

KALUŽA: Chachare!

(*Vřava. VOJÁCI zvedají pěstě proti KALUŽOVI, který se na ně pohrdavě dívá.*)

MARTYŠKA: Bratři! Nevšímejte si toho. Zachovejte důstojný klid! Utište se! Nemáte se čeho bát. A taky, jak vidím, se nebojíte.

VOJÁCI: Nebojíme se! A nedáme ani ránu!

TROJAN (*vystoupí z vozu Ševcova, za ním pan Kódl, zamračený a pohněvaný*): Bratři, plukovník Švec chce vykonat přehlídku...

VOJÁCI: Jakou přehlídku? Nemelem! Žádný vopičky!

OSMÝ VOJÁK: Nechce taky defelírku?

SEDMÝ VOJÁK: Do bot! Pojďme domů . . .

VOJÁCI: Pojďme! (*Vojáci se vzdalují do pozadí, blučíce.*)

TROJAN (*zoufale*): Pro Boha. Bratři! Bratře Martyško!

MARTYŠKA (*s úsměvem*): Hned jsem ti k službám, bratře poručíku. (*Hovoří s vojáky.*)

PAN KÓDL: Todle? Todle že jsou mládečkové? Co to s nima udělali? Chudáci kluci! Dyt je to všecko jako nějaká vopice!

TROJAN: Za okamžik přijde plukovník Švec. Chce přece vidět svoje vojáky a musí s nimi . . .

KALUŽA: Vojáky? Podívej se na to! Jeho vojáci! Divobohatýři!

TROJAN: Neumíš teď nějak s nima mluvit, bratře majore. Musí se na ně zvolna a jemně. Je to choroba nějaká. Psychosa . . .

KALUŽA: Copak jsem se dost nepřemáhal tady po celou tu dobu pustého povídání? Copak nejsem muž a voják? Jsem já nějakej agitátor, orátor, deklamátor? Jsem já velebníček, abych jim kázal? Jsem ten, kterej jsem. A nemohu se přes noc změnit z pořádnýho mužskýho v povídavýho strejce.

TROJAN: Nevěřím, že se v podstatě změnili. Uvidíš, až spatří zase Ševce! Stačí jeho

jediné slovo. Copak jsme neviděli tytéž lidi u Zborova, u Tarnopole, v Penze, v Bezenčuku, před Samarou, v Simbirsku? A co Kazaň? Cožpak mohou zapomenout na Kazaň? Kdo je vyvedl z obklíčeného města, kdo je několikrát zachránil? Na kom viseli svýma očima i svým srdcem? Copak jsou to jiní, ale docela jiní lidé než ti, kteří byli v Labuni, v Berezné, kde se žilo jako jediná radostná, šťastná rodina? To že by tedy bylo nic — to všecko veliké a čisté, co tu bylo? Nejkrásnější vztahy mezi lidmi, vrženými do hrozné vojny, opuštěnými, vzdálenými svých dětí a žen, to jediné, co nám lidského skytla válka, živé bratrství?

KALUŽA: Běhal jsem po světě, Trojane, mezi cizími lidmi, a jako pod roentgenem mně jasně vystupovaly všechny pokřiveniny naší povahy! Ne, nezamíloval jsem se do Němců, ani do Francouzů, ani do Holanďanů, nevím, co je to nevěra — ale vzal bych tak někdy řemen nebo rákosku. — Je mnoho chámů mezi námi a zůstali jimi dlouho ještě po zrušení roboty.

TROJAN: To není pravda! Však uvidíš!

KALUŽA: Co uvidím?

TROJAN: Jediné slovo plukovníka Ševce stačí! Jediný pohled.

KALUŽA: Pohled? A slovo? Tys neviděl, jak na ně působilo Ševcovo slovo před chvílí!

TROJAN: Bratře Martyško!

MARTYŠKA (*se opět přiblíží k důstojníkům od hloučku vojáků v pozadí, s nimiž horlivě vykládal*): Zdá se, bratři důstojníci, že se ani vy neumíte porovnat. Vida, jak je starej Martyška teď váženej a ke všemu dobrej.

ŠVEC (*vystoupí z vagonu. Je pobledlý, zšedlý, ale klidný a pevný. Oblečen v plášť, opásán šavlí. Za pasem revolver. Chvilí ticho.*): Co je? Kde jsou roty?

TROJAN: Bratře plukovníku...

KALUŽA: O těch ví jedineč tady Martyška.

ŠVEC: Martyška... Proč mi nepodáváš hlášení, Kalužo.

KALUŽA: Nejsem s to, bratře plukovníku, hlásit ti rozvrat, demoralisaci a nezpůsobilost k boji...

ŠVEC: Dost! Zavolejte vojáky!

TROJAN: Martyško, podívej se... Bratr plukovník...

MARTYŠKA: No, dyť já vidím. Já vidím, že je tady bratr plukovník. Bratr divizionář. Ale já nevím... voni bratři...

ŠVEC: Co — bratři? Tedy zase — Bebebej? Totéž, co tam? Vrátil jsem se právě od-

tud. Neprožil jsem v životě chvíle těžší. Ještě mluvit? Přemlouvát? Dokazovat znovu a znovu věci jasné jako slunce na nebi, které může každý vidět — a přece pochybujete na konec, že vůbec je nějaké slunce...

PAN KÓDL: Co to jenom udělali ty drbani s jejich mládenečkama, pane Švec?

TROJAN: Bratře Martyško, zavolej je sem. Máš teď příležitost odvděčit se bratru plukovníkovi.

MARTYŠKA: Za co, prosím?

TROJAN: Za jeho velkomyslnost! Máš příležitost, získat si teď vděčnost nás všech... působit ke klidu... vyvést je z poblouzení...

MARTYŠKA: To všechno dělám... Ale je to marný, bratři, však právě jsem jim domlouval... dělám, co mohu, vždyť jsem jejich důvěrník. Ale...

KALUŽA: Chachare!

MARTYŠKA: Vono se to nynčko těžko už dá něco dělat. Nikomu nevěří, hlavně ne »náčalstvu«. Ztratili ideály.

ŠVEC: Nikomu nevěří... Tedy: nikomu nevěří?...

TROJAN: Uvěří tedy bratru plukovníkovi. Nikdy jim slovem neselhal.

MARTYŠKA: Abych pravdu řekl, nevím, jestli bude mít bratr plukovník u nich nějaký úspěch...

ŠVEC (*temně*): U nich úspěch... To jsou slova!

MARTYŠKA: Jsou už nedůvěřiví na všechny strany... No ale, myslíte-li... já si myju ruce... já je tedy zavolám... ale pod jednou podmínkou...

ŠVEC: Martyška klade podmínky!

TROJAN (*úzkostlivě*): Bratře plukovníku, to je jen takový přechodný stav únavy. Já v ně věřím... Až tě uvidí a uslyší... Jsou to naši hoši...

ŠVEC: Těžko je poznat! Jsem však jejich velitel a mám zodpovědnost za ně nejen před lidmi, ale i... Martyško!

MARTYŠKA: Přeješ si něco, bratře divisionáři?

ŠVEC: Požádej je, ať nastoupí...

KALUŽA: Švec a Martyška!... (*K Ševcovi.*) Jak ještě miluješ tamhlety nehodné lidi, že se dovedeš tak ponížit!

MARTYŠKA: To vono v tomhle bodě je to právě těžký. Mluvil jsem zrovna s nima. Jako vojáci prej nenastoupěj. Ale na schůzi by přišli...

ŠVEC: Na schůzi! (*Je vzrušen, bolestně převapen. Pak se rychle vzpamatuje.*)

KALUŽA: Schůzovat! Konečně má svoji schůzi, Martyška!

ŠVEC: Zavolej je tedy, Martyško!

MARTYŠKA: Na schůzi?

ŠVEC (*velitelsky*): Zavolej je! (*Martyška chvíli váhá, pak odejde.*) Říká mi ironicky: divisionář! Jakou divisi mi to svěřili v její nejtěžší chvíli! Kdy nebylo snad nikoho, kdo by ji chtěl komandovat. A mně to poručili — od mého rodného pluku mne odeřvali, a pluk se mi odcizil, zpronevěřil.

MARTYŠKA (*přivádí vojáky, přicházející v hloučcích trochu nesměle a stydlivě reportující; mezi nimi i Janda; kupí se v pozadí jeviště a stále jich přibývá. Trojan se pokouší šikovat je ve vojenskou formaci, ale daří se mu to jen málo.*) Tak, bratře divisionáři... Však kdybys věděl, co mne to stálo... Ale k vůli tobě jsem... Přece jen... (*K vojákům.*) Tady, bratři, bratr plukovník, náš nový divisionář, si přál pohovořiti si s vámi a dostavil se na naši schůzi. Zahajuji schůzi a udílím bratru plukovníkovi slovo.

ŠVEC: Slovo... Neumím mluvit, bratři... Vydal jsem určité rozkazy... a slyším, že se zdráháte je vyplnit.

MARTYŠKA: Totiž, bratře plukovníku, pardon, bratře divisionáři, naši bratři se už několikrát přesvědčili, že se jim neřekla pravda, že byli zneužiti, pak taky ani neznaj, proč maj ty rozkazy vyplnit a je-li

to vůbec nutno, jestli v tom není nějaký podfuk, dostat je znovu do strašnejch bojů, aby tam vykrváceli, a aby ani nevěděli proč a zač, a vůbec...

KALUŽA: A vůbec... sviňstvo!

ŠVEC: Nemohu s každým jednotlivým vojákem probírat vojenské plány svého štábu, ani o nich nemohu vždy před bitvou pořádati přednášky před šikem vojáků a debatovat o nich. Stačilo, že jsme se znali a že jsme si věřili.

TROJAN: A věříme ti, bratře plukovníku.

ŠVEC (*se trpce usměje*): Všichni?

ČTVRTÝ VOJÁK (*vystoupí nesměle z řady*): Bratře plukovníku... (*Chvějícím se hlasem.*) Bratře... plukovníku... Jsme nějaký nemocný... jsme jako když nás někdo zhypnotisoval... Nevím, co se s námi děje! Vždyť jsme přece byli včera ještě vojáci! Brali jsme město za městem! Útočili jsme! A z Kazaně jsme ustupovali v pořádku... A najednou... jako když se ocitnem v kraji, plném zimnice... Se všech stran to do nás leze... Mozky jako kdyby se nám proměnily v bláto! Snad je to tadyhle to zatracený Rusko... Kdybychom mohli nějak odtud... A při tom máme nohy těžký a až po pás se boříme v tomhle bahně... krvavým bahně... Kdy-

bysme mohli někam mezi lidi! Tady kolem nás to už nejsou lidi... A ani my jeden druhýho nepoznáváme... Jako v nějaký mlze... A nikdo nikomu nevěří...

ŠVEC: Slyšíš, Trojane! Opět totéž: nikdo nikomu nevěří.

(*Šepot, šum mezi vojáky.*)

MARTYŠKA: To je tak, bratře plukovníku... naši bratři věřili, ale... poslední události...

ŠVEC: Jaké události?

MARTYŠKA: No... a vůbec... byli jsme pořád v bojích... vojáci byli unaveni a teprve v tý únavě se jim rozbřesklo...

PAN KÓDL: Tys je rozbřesk, vid', ty drbane?

MARTYŠKA: No, že jsou zneužiti... a že mají vykrváčet...

ŠVEC: Kdo jich zneužil? Já?

MARTYŠKA: No... to snad ne... Ty ani tak ne, ale...

ŠVEC: Dost! Jaká je tohle řeč? (*K vojákům.*) Nevyplníte-li mých rozkazů, budete zničeni. Jsem o tom přesvědčen i jako voják. Věříte mi? (*Ticho.*) Mlčíte... Myslíte, že si vymyslím rozmarně svoje rozkazy? (*Ticho*) Můžete udělat jedině: buď bojovat anebo se vzdát na milost a hlavně na ne-

milost, však znáte nepřítele. Bojovat s vámi mohu — vzdát se s vámi nemohu — nejsem podlec. Chcete se proměnit v podlé baby! (*T i c h o.*) Jediný den poctivého vašeho odporu zastaví postup nepřítele a umožní nám hájit ufimskou frontu, umožní nám spořádaný ústup, zachrání celistvost — i čest našeho vojska. Není to pro vás nic? Nemá nijaké ceny pro vás čest našeho vojska? (*T i c h o.*) I k tomu mlčíte... Nemohu k vám mluvit, jako mluvívali řečníci na táborech... Nepřišel jsem do vojska českého, abych mluvil. A bývalo někdy potřeba, abych k vám mluvíval? Věřili jste mi bez mnohých a všelijakých pitvorných slov. A teď... což mi opravdu nevěříte? (*Okamžik t i c h o. Pak mírný, nejistý šum mezi vojáky.*) Nevěříte? Nevěříte mi?

MARTYŠKA: Bratři... Zaujměte stanovisko...

ŠVEC: Ty mlč! Chci znát jejich odpověď!

HLAS VOJÁKŮV: Nevěříme ti, bratře plukovníku.

(*Šum, hluk. Po chvíli:*)

JINÝ HLAS: Ani tobě nevěříme, bratře plukovníku Ševče.

(*Ticho.*)

ŠVEC (*s přemáháním*): Vojáci... Ty, Palusko, nevěříš?

HLAS: Nemohu věřit, bratře plukovníku.

ŠVEC: A co ty, Jurajčíku?

HLAS: Němůžem ti verit, brat plukovník.

ŠVEC: Jando?

JANDA (*poněkud vystoupí*): Nevěřím ti jako veliteli, bratře Ševče, jako člověka si tě vážím a jistě my všichni, ale rozuměj, jako veliteli, který je nástrojem, snad bezděkým nástrojem cizí vůle, a snad ani neví, že slouží zájmům...

ŠVEC: To stačí! Věříte tedy Martyškovi...

NĚKOLIK HLASŮ: Martyška je náš člověk...

ŠVEC: Pak tu nemám co mluvit! (*Pausa.*) Čelem vzad! Odchod! (*Vojáci hlučící se rozcházejí.*)

MARTYŠKA (*k Ševcovi*): Bratře plukovníku, divisionáři...

ŠVEC: Můžeš být spokojen, Martyško. Jdi! Zasloužíš řád rudého praporu.

MARTYŠKA (*s úsměvem odejde za ostatními*).

(*Je ticho. Stmívá se kvapem. RUSKÝ ŽELEZNICÁŘ rozsvěcuje staniční svítilny a hvízdá si táblou, smutnou píseň. Ti, kteří zbyli na scéně, bezděky naslouchají. ŠVEC přechází těžce po scéně, mlčky.*)

KALUŽA: Nic nepomůže. Chtějí své zkáze.

Není to po prvé, kdy chce své zkáze vratký a svéhlavý Čech. Náhle se v něm všechno propadne do temnot, do nicoty — a jako jankovitý kůň zběsile se kamsi žene rovnou k propasti — a rovnou do propasti!

TROJAN: Což jsme se tolik porušili? —

A co je toto? Bolševismus?

KALUŽA: Ja, chlapče, je to vaše staročeské přísloví: Okolo močidla chodě, nádchy neujdeš! Máte rádi Rusko opičí láskou a jako opice po něm se pitvoříte a mnohdy i v tom, co vám je na hony vzdáleno. Já jsem ze Slezské — a miluji jinou, drsnější láskou, poněvadž jinak nemohu a poněvadž jinak bych byl už dávno zahynul i můj rod. Ja, chlapci, tam u nás je nutno se rvát a ne fňukat, den je příliš den, plný zápasu, a v noci spíš tvrdě, a zdravě, a nemoříš duši marnými sny, leda že se ti zdá o krásné děvuse a o horkém milování.

TROJAN: Ale i u vás je lid... dělníci... havíři... hutníci..

KALUŽA: Je... a touží také po spravedlnosti... Ale zná mlhy na horách — a jejich zrádnost. Proto nemá rád mlh v srdci a v mozku. U nás není a nebude továryšů..

ŠVEC: Slova... i toto jsou slova... Což jste přestali myslet... na ně?

KALUŽA: Na koho, bratře plukovníku?

ŠVEC: Tamhle na ty, na československé vojáky... Kdož ví... Snad nyní osud všech těch havířů a huťářů tam u vás, i vašich studentů v Praze, Trojane, i řemeslníků všech a sedláčků, závisí trochu od těchto... zde... A tváře všech těch lidí tam doma u nás... to jsou tytéž tváře, jež jsme tu viděli před chvílí. Ale, co jsou na konec platna všechna slova? Něco se musí stát!

TROJAN: Udeří-li na nás v těchto dnech rudí...

ŠVEC: Budeme poraženi.

KALUŽA: Nejsme s to teď něco dělat...

ŠVEC: Budeme obklíčeni a rozmetáni...

KALUŽA: A dají-li se tihleti na samovolný ústup...

ŠVEC: To bude ústup dnes — zítra nás doženou rudí a bude to útěk, panika... a bude zabíjet druh druhá.

TROJAN: Zkáza!

ŠVEC: Ano. Zkáza. A snad i konec... všeho. Budeme opuštěni všemi... zrazeni sami sebou... Budou nás bít rudí... budou nás bít bílí... budou nás bít všichni... a spojenci — plivnou! A snad nás budou bít také. A kdo by neměl práva nás bít? Co jsme?

TROJAN: Což to nepochopí? Což to nepochopí? Do jaké tůně bezmyšlenkovitosti se propadli? Do jaké tuposti?

KALUŽA: Do přehluboké... Už nevidí nic... Leda by nějaký blesk boží...

ŠVEC (*tiše*): Blesk... blesk boží...

KALUŽA: ...osvítí tu jejich černou tůň. Ale ani blesků božích není. Je noc a vítr fičí s Uralu. Je konec krásným májovým bouřkám v Rusku a bleskům, které byly stejně dobře jako naše kulometry do krvavého mumraje tady kolkolem. Teď přijdou deště a plískanice, sněhy a vánice, zima, zimuška. Jsme v zemi ruské... a je měsíc říjen...

TROJAN: Zima... Věru, zima čiší už dnes ze všeho. I ze srdcí těch kluků čišela zima, a já tomu nevěřil a myslel jsem... Vždyť ho tak milovali!

KALUŽA (*tišeji*): On však je miloval víc... Co byla jejich sobecká láska? Láska dětí je vždy sobečtější než láska mámina a tátova.

TROJAN: Ach, není to tak zcela pravda... Plakali pro něj láskou... Vídal jsem v jejich očích slzy, když o něm mluvili...

KALUŽA: Teď jsou za jedno s Martyškou. Nevěří mu. Myslí jako Martyška na nějaké hloupé generálské lampasy.

TROJAN: Snad ani to nemyslí vážně... Slyšel's toho vojáka. Jsou nemocni! A měl pravdu... Je to nějaká ruská nemoc.

KALUŽA: Mlč! Máme to všichni v sobě. Je to něco divokého, stepního, asiatského a dřímalo to na dně naší duše! Slovanský zmatek, slovanský neřád!

TROJAN: Snad je to věčná touha po svobodě... to stepní... Ale my... my jsme přece jen západ!

KALUŽA: Ja, chlapče! Civilisace a boj o naše české krky naučily nás kázni a pořádku, neměli-li jsme zcepenět. Ale tady Rusko v nás probouzí ten prazákladní a praslovanský zmatek a mdlobu: mouchy, žerte si mě! Ničevó! Ať žije třeba i zkáza! A říkají tomu: svoboda!

TROJAN: Chceš tedy říci: pryč odtud? Ze země, již jsme tolik milovali?

KALUŽA: Vidíš, co dovede země, již tolik miluješ. Rozhodává duši našeho vojska. A čím je líbeznější, tím nebezpečnější. Měli jsme náramný, překrásný sen: pomoci Rusku, aby vypadalo aspoň tak, jak my vypadáme. Co se tam nahovořili naši političtí strejcové o nějaké té demokracii, kterou Rusům vinšujeme. Počkáme... počkáme, kamaráde. Sen je sen.

ŠVEC (*se zarazí, naslouchá chvíli, pak te-*

mně): I já měl svůj sen! To bylo už tam v třebíčské sokolovně... jasný a ryzí muž... muž-Sokol... muž — československý voják! Tvrdý a rovný a čestný! Ten ocelový muž, kterého viděl Miroslav Tyrš! Ten, který vyjde z mlhy — z té slovanské mlhy, o níž mluvíte — na jasné slunce a narovná křivý hřbet a zahoří v zsinalé tváři, dotud mučené skepsí a revolučním chiliasmem. Šel jsem za světlem, které vrhal tento sen. Až sem — na Rus, až sem, do československého vojska. A myslel jsem do dneška a věřil jsem tomu, že se našel tento muž — v hromadné tváři našeho vojska...

KALUŽA: A dnes jsi našel chamraď, rozežranou slovanskou pasivitou... Snad byl příliš západnický, příliš tvrdý tvůj sen. Příliš Žižka. — Zde jsou Tolští a Chelčičtí... anarchie křesťanská... a všelijaká jiná slova, jen když se tam ozývá slovo svoboda a jen když odtud nezaznívá řád, povinnost, zákon a čest!

ŠVEC: Ne! Ten muž je zde! Musí být probuzen! Musí být zachráněn! Když ne pro nás, tedy pro budoucí. Zdravý a silný muž, odpovědný a věrný. Je pouze uspán a omámen. Už Kazaň ho omámila. A ústup — třeba slavný a hrdinský — ale ústup!

A naši lidé se musí teprve učit vytrvalosti a věrnosti! Tento muž, který spí, musí být probuzen! A vyléčen! Jednou pro vždy. A žádná oběť není proto dosti veliká. Ani život člověkuv!

KALUŽA: Myslím, že život nás všech, jak tu stojíme, nemá pro támhle ty lidi nijaké ceny. Nač mluvíme tyhle těžké řeči? Zítřka budeme atakováni předvojem postupujících rudých vojsk. Zasedneme si pěkně ke kulometům a budeme se bít. Bude nás hrstka, hrstička, nic nepořídíme, snad nás bude pět, deset, patnáct chlapů — nu, a zkapeme, jak zákony kázaly... Je to jediné, co můžeme učinit, jsme-li vojáky. Tamhle ti zkapou taky, ale o něco hanebněji...

ŠVEC: Můj milý Kalužo, chlapisko, nemám nic proti tomu, abychom zkapali, jen vědět, že bude tím zachráněno vojsko — kdysi přece jen veliké a slavné vojsko...

KALUŽA: Utíkat s nimi — ne! To nebudu.

ŠVEC: Ani já nemohu s nimi utíkat.

PAN KÓDL (*který seděl sklesle na stupních vagonu*): Ani já ne, pane Švec. Ano já, Kódl Příhoda z karlínského přívozu. Mohli jsme ustupovat, ale rvali jsme se. Nikdy jsme neutíkali. Ustupovali jsme z Ukrajiny a bili jsme se u Bachmače, ustupovali jsme z Kazaně a bili jsme se, jako se bijou po-

řádný vojáci. A nebýt Martyšky, kterýho jsem dávno moh' utopit ve Volze jako prašivou kočku, kdyby mně to byli, pane Švec, dovolili, taky by bylo bývalo lepší, to mně věřej. Ani pes by po ňom neštěk, jako neštěk a neštěkne po jiných zrádcích. Ale ta bestie s těma zelenejma vočima přišla a jako had ty kluky hypnotisovala. A ještě jim namluvila, že jsou vlastně úplně hotovi se svejma silama, že jsou unavenější, než vopravdu jsou... A pak, to jim říkám, pane Švec, ten jejich Janda, ten apoštol-skej, kerej se děsí každý kapky krve a kerej by moh' vodit procesí, a ne žít mezi správnejma vojákama, a kerej má při tom tolik náramnejch řečí, ten nám taky pil tu sílu, co jsme dřív měli. Já proti němu nic nemám, snad je to hodnej člověk, ale mezi nás se nehodí, u nás musí bejt každej jako z cimentu a nesmí fňukat, ani kázat. No, vedí, pane Švec, von je to zatracenej osud, říc někomu: Tady budeš velitelem — ale ne moc, tady budeš poroučet — ale ne moc, poněvadž, to víš, vono je to sice vojsko, ale demokratický. A co já vím, vojsko je vojsko, rota je rota, baťák je baťák, kulomet je kulomet — a demokracie, svoboda, samostatnost a já nevím co, to je teprve to, co to vojsko vyhraje nebo třeba

i prohraje. A to je právě ta zatracená věc, že jedny lidi maj vést to vojsko do boje — a druhý lidi tady mezi vojákama zas choděj, a naříkaj, jaká je to prej hrůza, ten boj a to prolévání krve... A to maj u nás všude a ve všem, tenhle divnej galimatiáš v mozkovicích, kerej nám nakonec nedá, abysme jednu věc udělali pořádně a na plnejch sto procent.

ŠVEC (*jemně*): Utišej se, pane Kódl... Dou, starej, nachystaj něco k večeři. Dou, dou... Večeřet budu dnes s náčelníkem štábu. (*Zamyšleně.*) Mám práci ještě... Musíme přece jen vypracovat dispoce pro příští... den... pro příští dny. A pro všechny možnosti. Snad přece ještě... se stane obrat... (*Pan Kódl odejde.*)

TROJAN: Zázrak? Jedině zázrak...

KALUŽA: Kdybys tak ty nemluvil pošetilosti, mladíku. Pořád věříš v zázraky. Od počátku v ně věříš. A zázraky se přece nedějí... Matka boží kazaňská neučinila zázrak... a museli jsme se zatraceně bít o její Kazaň, která nás všechny div nepohřbila. Myslíš, že v Aksakově se budou dít zázraky?

ŠVEC: Jsi tvrdý chlap, Kalužo, a byla radost s tebou bojovat. Podej mi ruku! No, podej mi přece ruku. Vidíš, jak jsi stydlivý.

A pověz mně, co bys dělal, kdyby hoši obrátili a šli do boje?

KALUŽA (*rozpačitě*): Co bych... dělal? Vynadal bych jim, chacharům... proč si z nás dělají blázný — toť se ví, tři metry vysoko bych vyskočil, polkl bych sliny — nemysli si, že by to byly nějaké slzy radosti! Vodky bych se napil — a už by to šlo! A jak by to šlo! Jako to chodívalo! Ale — když já nevěřím na zázraky.

ŠVEC: Ani já nevěřím v zázraky. Máme heslo: vlastní silou, pravda? A k tomu ještě: lví silou! Chtěl bych teď mít tu lví sílu. Ale přece nemohu nevěřit, nemohu nevěřit, že i když tělo propadlo hanbě, strachu a bezmoci, že je duše... duše těch lidí tak zvrhlá... a ztracená. Jdi, Kalužo, informuj zatím o situaci náčelníka štábu. Ale bez paniky a bez nadsázek. Řekni: vojsko je vyčerpáno, unaveno a nemocno. Přes to plukovník Švec nemyslí, že by dnes nebo zítra zemřelo. Řekni dále, že plukovník Švec... má ještě jakousi myšlenku... která snad... změní situaci.

TROJAN: Jakou, bratře plukovníku?

ŠVEC: Zatím ti ji neřeknu, hochu.. Víš, je to jen takový nápad, kdo ví... snad nestojí za nic... a snad přece... musím to ještě promyslet...

KALUŽA: Stačí-li jen tahle krátká noc... a všechny čas... který tak divoce prchá... na jakékoli promyšlení...

ŠVEC: Stačí. A ty jdi, Kalužo! Přijdu za okamžik k náčelníku štábu. (*Kaluža odejde.*)

TROJAN: Bojím se, bratře plukovníku...

ŠVEC: Čeho se bojíš, hochu! Jaký ty jsi hoch! Jak mladý! Neboj se nic. Pověď mi něco raději — něco pěkného. Nač stále tento ponurý rozhovor? O tom děvčeti ze Simbirska bys mi mohl něco vypravovat. Opravdu, pěkné to bylo děvče. Krasavica!

TROJAN: Vzpomněl jsem si na toho Jurodivého...

ŠVEC: Jurodivý? Který Jurodivý?... Ach, ano... ten... kazaňský... Ale kdo by myslel teď na Jurodivé. Krasavice ze Simbirska, to ano! Nu, a bylo ti smutno, když jste se rozloučili? To bývá vždy...

TROJAN: Také to trochu znáš, bratře plukovníku?

ŠVEC: Inu... také to trochu znám... Maki...

TROJAN: Maki? Co je to?

ŠVEC: Děvče. Tak se jmenovala. Maki. Markétka.

TROJAN: Nikdy jsi nic o tom neříkal.

ŠVEC: A kdy jsem měl čas o tom mluvit?

Ach, bylo tak málo času vzpomínat. Natož mluvit!

TROJAN: A přece jsi vzpomínal...

ŠVEC: Vzpomínal. A v této chvíli vidím zase jednou jasně Maki před sebou. Jako by támhle někde v té tmě stála. A jako by Aksakovo bylo malá stanička tam někde u nás... Třešť... Telč... Jaroměřice... a já doprovázel Maki k vlaku... a loučil se s ní... Bylo to dobré děvče. Také třebíčská sokolovna. Nu — ale co ta tvoje, simbirská?

TROJAN: Jak v nás věřila! Viděla nás opravdu nejen v Simbirsku, ale v Moskvě a v Petrohradě ve všech svých snech. A byla krasavice. Pak jsme opustili Simbirsk a zmizela... jako mizejí ty naše přeletné ruské lásky, po nichž zbývá tolik tesknoty, a jež jsou v celku tolik smutné a marné! Co z nich zbude po deseti letech? Vzpomínky?

ŠVEC: Jaké vzpomínky vůbec po nás zbudou za deset let? Málo kdy se mi to stává, aby celý život proletěl náhle mozkem jako blesk — V té lenošné Labuni, kde jsme se tak zbůhdarma povalovali, před spánkem leccos mi přicházelo na mysl. Ale byly to spíše vzpomínky blízké než daleké, jak jsem na příklad opouštěl Jekatěrinodar,

jak jsem putoval do Kyjeva, do České družiny, a takové věci. Před okamžikem však, když jsem se tu tak procházel, takový ubohý divisionář, jak říká Martyška, kterému jeho divise ukazuje záda, tu na jednou prošla mi hlavou řada obrazů tak jasných, tak ukrutně zřetelných... Naše stavení v Čenkově, před ním rybník, je nedělní odpoledne a maminka v černé loktuši sedí v otevřeném okně, pod tím oknem zahrádka... a venku, za vsí... cesty, kde se na podzim červenají jeřáby, ještě teď tam bývají — a u nás nejsou jeřáby nedokrevné, žlutavé, ale pěkně rudé a dlouho se drží na stromech, dokud je vítr s Českomoravské vysočiny pořádně neroznese... nu, a Třebíč... to je svoje historie... tam jsem se učil na člověka... s Jeníkem Syrovým jsme závodili... jaký to byl svalovec! Jaký silák! Dovedeš si představit, jak jsme se chytli, když jsme se sešli v Kyjevě v České družině... Víš, ty, že je vojna? Tak hleď, nikdo z nás neví dne, ani hodiny... a snad ani minuty... ale kdybych já snad už nemohl... pozdravuj Moravu, Trojane...

TROJAN: Ale, bratře plukovníku...

ŠVEC: No, vždyť já vím! Jsou to hlouposti. Je večer — a člověk upadá do takové zá-

bavné citlivosti, co? Místo, aby byl i tehdy pěkně ve střehu... jako jsme bývali na rozvědkách za podobných nocí. Nepřítel stále před očima... a dnes... opravdu, zlý nepřítel... takový nějaký český ďábel... tvář bílou, zsinalou, a oči červené jako králík...

TROJAN: Děsná představa! Měl by sis odpočinout, bratře plukovníku. Nejsi unaven?

ŠVEC: Unaven? Teď? Ne. Docela nic nejsem unaven. Nikdy v mém mozku a v mých nervech nebylo tak jasno, jako teď. Je mi jen trochu smutno. Bývalo to přece jen krásné mezi nimi! Jak velce a slavně se žilo! A stálo to za to, věř mi. A díky osudu! Za každý boj, do nichž jsme chodili s nadšením... s opojením... víš, tyhle divné, tisícileté mužské vášně! A bylo zač bojovat. A bylo by nespravedlivé pro to temné, zmatené a smutné, co je teď, zlehčovat, co bylo ještě tak nedávno. Opravdu... Opravdu, byli tó divobohatýři! A nikoho jsem nemiloval nad ně!

JANDA (*tiše přichází z pozadí a nesměle se blíží k plukovníkovi*): Bratře Ševče — —

ŠVEC: To jsi ty, Jando? Proč nespíš?

JANDA: Nemohu spát, bratře Ševče. Myslím...

ŠVEC: Na co?

JANDA: Na tebe. Odpusť mi, jestli jsem ti lidsky ublížil. Víš, jako člověku. Vím dobře, že tě muselo mnoho bolet dnes. Ale jako člověk jsi bez viny. Vina je jinde. A byl bych nešťasten, kdybys mne považoval za... za někoho, kdo... za agitatora. Nezlobíš se na mne, bratře Ševče?

ŠVEC: Na tebe? Ne. Jsi jiný člověk. Jsi tak docela jiný, než já. A přece je mi to tak divné, když tě vidím, když se na tebe dívám a říkám si, že jsme lidé téže krve... že jsme Čechové... a že ty jsi zde v témž kroji, v němž jsem i já... Co dělají hoši?

JANDA: Sedí. A spí už také mnozí. Pijí čaj někteří a povídají.

TROJAN: Stále tak rozhodnutí?

JANDA: Nu... stále. Snad by bylo nejlépe, dát zítra rozkaz, aby byl zahájen všeobecný pohyb našich vlaků na východ. Vím, že je to proti dispozicím, které jsi obdržel. Ale — udržel bys jejich lásku. Byl bys opět jejich člověkem. A tam vzadu — věc bys mohl vysvětlit. Hoši by stáli za tebou — a nebylo by snadné — přezírat jejich mínění. To už by si bratři dovedli probojovat. Je mi tak líto všeho...

ŠVEC: I mně je líto všeho. Ale takového rozkazu nedám.

JANDA: A proč? Což jich opravdu nemáš rád?

ŠVEC: Mám je rád — a proto takového rozkazu nedám.

JANDA: Snad jednou... budeš mi lépe rozumět...

ŠVEC: Snad... Snad i ty mi budeš po letech rozumět. Ale nejde ani tak o to, abys ty rozuměl mně. Jde o to, aby všichni porozuměli.

JANDA: Nerozumím, co tím myslíš.

ŠVEC: A to je to smutné. A poněvadž si neporozumíme, nastane boj jednoho dne mezi námi. Jandové musí být poraženi.

JANDA: Mluvíš divně, bratře plukovníku.

ŠVEC: Divně? Mluvím jasně. Aby bylo u nás poraženo veškeré Jandovství. Martyška, milý kamaráde, není tak nebezpečný jako Janda. Martyška je malichernost, sobectví a snad i zlo. Ale Janda...

JANDA: Přeceňuješ ubohého Jandu, bratře Ševče... Janda, chceš-li, je mír a pospolitost v lásce... A to je nakonec víc, než veliká vítězství, ba i více, než sám stát, za který...

ŠVEC: Ano, — to je Bílá Hora. A právě ta musí být dobře poražena. Ale je noc, Jando. A sám říkáš, že jste unaveni. Jdi spat. Dobrou noc!

JANDA (*rozpačité se přiblíží k Ševcovi a uchopí ho za ruku*): Smím i tobě přát »dobrou noc«?

ŠVEC (*pohládí ho*): Smíš, kamaráde. Tož tedy: dobrou noc. *Janda odejde: k Trojantovi.*) I ty bys měl jít spát, můj hochu.

PAN KÓDL (*na stupních vozu*): Tohle je ale hrozný, pane Švec... večere je studená, nebude to stát zase za nic. (*K Trojantovi.*) A že ho voni nepošlou už domů, trochu se zotavit? (*K Ševcovi.*) A aby věděli, pane Švec, nachystal jsem jim dnes večeri dobrou, nemusí se za ni pan Kódl stydět. Mám jednoho u intendantstva, taky kluk sloužil v našem pluku, ulil se nám, to je pravda, ale na pana Kódlu pamatuje. Von jim teď jezdí na Dalekej východ za nákupama — no, a dycky kluk něco pošle. Mám i cigarety, co maj voni rádi. Tak dou, prosimich... Já jenom ještě musím venku roztopit samovar, aby jim to ve voze nesmrdělo.

ŠVEC: Jdu tedy, pane Kódl, vidím, že opravdu už je čas. Sbohem, Trojane! Dobrou noc!

TROJAN (*tiskne mu ruku, zaraženě*): Dobrou noc! Dobrou noc, bratře plukovníku. (*Odejde.*)

ŠVEC (*odejde do svého vagonu. Za chvíli se*

rozsvětlí jeho okno a za okamžik je vidět u okna plukovníka i důstojníka jeho štábu v práci).

PAN KÓDL (*zatápí samovar*): S ním aby člověk taky jako maminka. Ani se pořádně nenají, ani se pořádně nevyspí. A řeknou mně, stojí ta banda za to? Ne, naši lidi si neumějí vážit takovejchle lidí. Za to žvanily dovedou zbožňovat. Že ho tady zas otravoval ten Janda?... (*Pobručuje si svoji píseň: »Až se bude u Nymburka.«*) A vůbec... zatracený kluci... zatracený život... Těžkej život... A přeci bych nechtěl bejt takovým komandýrem... To člověk nemá nic... docela nic pro sebe.. A nakonec nevděk... podezřívání... a hlouposti všelijaký.. i sprostáctví.. Jsou to dobrý jinak kluci... ale nákej ten Martyška je tam vždycky mezi nima zapečenej jako šváb v housce. (*Švec zůstane nyní v okně sám. Po chvíli spustí sklo a dívá se ven. Pan Kódl k němu:*) Ale co to dělaj, pane Švec?

ŠVEC (*s úsměvem*): Trochu vzduchu, pane Kódl.

PAN KÓDL: No jo, a co ta večere?

ŠVEC: Nebudu dnes večeret, pane Kódl.

PAN KÓDL: Ale to je mně pěkný. Večeret že nebudou? Tak nač se tady mořím s tím

samovarem? Budou mít hlad a budou jako moucha.

ŠVEC: Nebudu mít hlad, pane Kódl.

PAN KÓDL: Jo, nebudou. A kouknou, nastydnou se nám. Tak si aspoň lehnou. Spánek jich posílí.

ŠVEC: Ano, spát... Tož i voni, pane Kódl... dobrou noc!

(*Zavře okno. Za okamžik je v okně tma.*)

PAN KÓDL: Dobrou noc! S ním je taky trápení. Dře, dokud nepadne. A na to nepomyslí, co by bylo, kdyby leh'. Na to aby snad myslel pan Kódl? Vopravdu, vopravdu, von si myslí, že nejní jedinej. Jo, ale pan Švec je jen jedinej. (*Ticho. Opět prochází pod okny vlaku a prozpěvuje si svou písničku. Náhle se ozve v ústřel. V okně plukovníkově se zablýskne. Pan Kódl ztrne v hrůze okamžik, pak běží ke dveřím vagonu, ale zhroutí se na stupních a zavzlyká.*)

(*Po chvílce přiběhne na jeviště několik zděšených VOJÁKŮ. Šeptají všichni polohlasem »plukovník Švec! Pak se poplach rozšíří po celé stanici. Všude se ozývá bázlivé a polohlasé: »Plukovník Švec! Naš plukovník!« VOJÁCI shledávají své zbraně, zapínají si pláště, srovnávají na sobě*

výstroj a zmateně jako v mraveništi pobíhají po scéně, vráží do sebe. Někteří se křížují, jiní pláčů druh druhu v náručí.)

TROJAN (*přiběhne, oči vytřeštěny*): To byla tedy jeho myšlenka! Jaká myšlenka! Také jsem na ni vzpomněl... ale nemohl, nechtěl, bál jsem se jí věřit. Příliš strašná!

PAN KÓDL (*naříká pro sebe na schůdkách*): A já ho hlídal... Já ho měl hlídat! A kde mně to napadlo? Vidíte, kluci, tady máte ty svoje krvavé lampasy...

TROJAN: Jurodivý... Jurodivý...

JANDA (*přichází bledý, jektaje zuby*): To.. že tedy učinil... a zase krev... Jak je svět hrozný! A jak my všichni jsme bídní, ubozí... A přece: neměl to činit... neměl to činit... Neboť i to je vražda!

TROJAN: Snad to musel učinit. Mně se také lísala zbraň k ruce... Ale co jsem já? A komu je nutna moje smrt? Jeho smrt byla nutna těmto lidem. Jsou lidé, kteří nepochopí jiné řeči... A tito... ji chápou... už ji chápou, už rozumějí... teprve teď rozumějí... To je tedy to jeho slovo...

KALUŽA (*ozbrojený, opásaný, chmurný a rozezlený přichází ostrým krokem, pro sebe*): Vrahové! Teprve ho museli zabít, aby poznali, kdo je to. Já jsem to tušil,

když jsem mu podával ruku. A přece i já jsem se bál tomu věřit.

(*VOJÁCI mezitím sami bez povelu šikují se ve vojenskou formaci a za vagony tuší se celá posádka Aksakova.*)

KALUŽA (*vstoupí do vagonu plukovníkova a za okamžik se vrátí*): Plukovník Švec je mrtev. (*Ticho: zvýšeným hlasem:*) Plukovník Švec je mrtev. (*K vojákům.*) A co tu chcete vy?... vy...

(*Ticho.*)

PAN KÓDL: A já ho hlídal... Já ho měl hlídat... A jako synáčka svého jsem ho miloval... Vidíte, mládenečkové, vidíte..

TROJAN: Proč rozumíte, ubozí hoši, v něž tolik věřil a v nichž se nemohl zklamat, teprve té velikosti, která se obětuje...? A teprve tehdy, když podřata vaší nedůvěrou, padá k zemi...? A musí padat, abyste se vy mohli vzchopit...? To byl tedy ten blesk... a byl to blesk boží...? Jistě to byl blesk boží... Ale jak strašný blesk, který osvítil Aksakovo... a všechny v něm i všechny na východ od něho...

KALUŽA (*vojákům*): Proč tu jste? Proč tu

stojíte? Co chcete dělat, vy... vy... Kdo jste? Co jste?

HLAS (*nesmělý, naříkavý*): Jsme... vojáci...

VOJÁCI: Vojáci... vojáci...

HLAS: Můžeš nám vynadat, bratře majore... můžeš... ale musíš nám dovolit, abychom byli zas vojáky...

ČTVRTÝ VOJÁK: Vodpusť nám to, bratře plukovníku Ševče... Byli jsme omámeni, nemocni jsme byli... A teď to víme... Nikdo z nás tomu nevěřil... a teď to víme... všichni to víme... A jsme to my, tvoji vojáci... Zborováci jsme to... a vojáci z Penzy, ze Samary, z Kazaně — Porád ty samý vojáci... Kluci tvoji... a budeme se bít... a ať nás vede aspoň tvůj duch... bratře plukovníku Ševče...

VOJÁCI: Budeme se bít... bít se budeme... vodpusť nám to, bratře plukovníku Ševče! Už tě nikdy neznameníme... A musíš z nás mít radost... a my chceme tě být hodni... a neznameníme... nikdy už...

KALUŽA: Tolikrát jste to opakovávali a přece jste zradili.

ČTVRTÝ VOJÁK: Neznameníme, bratře majore, neznameníme jsme plukovníka Ševce — Sami sebe jsme zradili... omámeni jsme byli... vždyť my se ještě dovedem bít...

a jsme vojáci... a domů chceme přijít jako vojsko... a nevydáme nikomu svoji čest... Pošli nás do boje, bratře majore, třeba už zítra — třeba hned — za plukovníka Ševce...

VOJÁCI: Za plukovníka Ševce! Hurrá! Hurrá!

KALUŽA: A kde je Martyška? (*Ticho.*)

VOJÁCI: Pryč s Martyškou! Kde je Martyška? Zmizel. Baba. Žvanil. Štváč.

TROJAN: Čeho bylo potřebí, aby to poznali? A čeho bylo potřebí, aby zázrakem unikli zkáze?

KALUŽA: Zázrak? Čin! Plukovník Švec zachránil vás od jisté zkázy. Však vy to víte. Nalil sílu do vašich změkklých hnátů. Zítra vyrazíme proti nepříteli směrem na Staré Sully, jak plukovník Švec už dříve vám nařídil! Rozuměli jste?

VOJÁCI Rozuměli! Rozuměli! Vyrazíme. A budeme se bít. Nasekáme jim! Jsme vojáci! Vojáci! Hurrá! Hurrá! Za plukovníka Ševce! Hurrá, Švec!

TROJAN (*tíše*): Je dnes dvacátého pátého října. Pochováme ho dvacátého osmého října...

KALUŽA: Vojáci Ševcovi! Zbraně do pořádku! A jestli někdy zradíte ještě památku Ševcovu, zradíte zase jen sami sebe! Ale

pak budete na věky zatraceni! A všechen
náš lid s vámi a skrze vás!
VOJÁCI: Nezradíme! Nezradíme! Pro plu-
kovníka Ševce! Hurrá! Hurrá!

OPONA

RUDOLF MEDEK VYDAL:

- PŮLNOC BOHŮ. Básně. 1912.
PRSTEN. Básně. 1914.
VÍNO. ZLATÝ VĚK. Novely. 1914.
ZBOROV. Báseň. 1918 v Čeljabinsku.
LVÍ SRDCE. Básně. 1919 v Irkutsku.
DÁMA VE SMUTKU. MAGDALENA.
Novely. 1920.
DVA HLASY. Essaye. 1920.
BLANÍK. Prózy. 1921.
OHNIVÝ DRAK. Román. 1921.
ŠTEFÁNIK. Báseň. 1922.
O NAŠICH LEGIÍCH, DĚTECH A ZVIRÁTKÁCH NA SIBIŘI. Prózy. 1922.
DO NEJKRÁSNEJŠÍ ZEMĚ SVĚTA.
Prózy. 1922.
ŽIVÝ KRUH. Básně. 1923.
28. ŘÍJEN. Přednáška. 1923.
VELIKÉ DNI. Román. 1923.
OSTROV V BOUŘI. Román. 1924.
LÁSKA A SMRT. Básně. 1925.
SOKOL. Báseň. 1925.
VOJÁK A BŮH DIONYSOS. Prózy. 1926.
MOHUTNÝ SEN. Román. 1926.
ČESKÁ POUT DO ITALIE. Prózy. 1926.
ANABASE. Román. 1927.
PRVNÍ BÁSNĚ. 1927.
KOLJA MIKULKA. Dětský román. 1927.
NEJHODNĚJŠÍ DĚVČE Z GROENENDAELU.
Novela. 1928.
VINNÝ KEŘ. Novely. 1928.

RUDOLF MEDEK

I. OHNIVÝ DRAK

„Skvěle zachycena je tu doba předválečná se všemi bolestmi doby a duši maličkých v úzkém namnoze horizontu a vyličení počátků války v Praze i s persekucí českých lidí... (Čes. revue.)

Kč 24.—, váz. Kč 34.—

2. VELIKÉ DNI

„Tímto románem zbudoval Medek velké době monumentální pomník, o němž bylo pracováno ze vznětu pramenité čistoty a původnosti...“ (B. Polan v Nových Čechách.)

Kč 32.—, váz. Kč 42.—

3. OSTROV V BOUŘI

„... jiskry, výbuchy, zrody, myšlenky a činy, drobná takta velké doby, i jedinečně důvěrné scény, které vám tlačí slzy do očí... to vše tu míjí spontánně, nepřetržitým deštěm barevných impresí...“ (K. Sezima v Lumíru.)

Kč 42.—, váz. Kč 52.—

4. MOHUTNÝ SEN

„Medek zachycuje ducha legií tak skvěle, že podává ve svém románě čtenáři daleko víc, než vědecké zpracování otázek legionářských. Pro Medkovu lásku k legiím a národu přál bych si, aby jeho knihy byly právě dnes hojně čteny...“ (Univ. prof. Dr. Kapras.)

Kč 38.—, váz. Kč 48.—

5. ANABASE

„Román o návratu sibiřských hrdinů do osvobozené vlasti, přes magistrálu, Vladivostok a moře... Závěrečný svazek Sibiřské epopeje jedinečného to pomníku velikých dní, jenž je nepostradatelným pro knihovnu každého českého a slovenského člověka...“

Kč 42.—, váz. Kč 52.—

NAKLADATEL

JOS. R. VILÍMEK V PRAZE

LEGIONÁŘSKÁ EPOPEJA

RUDOLF MEDEK: PLUKOVNÍK ŠVEC

Drama o 3 dějstvích

Cena Kč 15.—

DRUHÉ VYDÁNÍ